

Фото Г. Оборської

УКРАЇНА ПОТРЕБУЄ ЗАМІНИ ЕЛІТ

ВТРАТА ДОВІРИ

Офіційні результати виборів усе ще не оголошені, а судові процеси щодо їх оскарження ще й не розпочалися, але чимало ще вчора авторитетних українських політиків уже змирилися з думкою, що це "крапка". Іншим доведеться змиритися з цим за якийсь час.

Про те, що "процес пішов", свідчать кілька гучних відставок і їхніх анонсів, зроблених за останні дні. Голова політради Партії "Пора" Владислав Касків першим із політиків під час прес-конференції взяв на себе частину вини за неподолання партією трипроцентного бар'єра й пообіцяв подати у відставку після оголошення офіційних результатів виборів. Того ж дня, не очікуючи офіційного оголошення виборчої поразки, подав у відставку з посади голови партії СДПУ(о) Віктор Медведчук. У четвер голова виконкому СДПУ(о) і заступник голови партії Юрій Загородній подав заяву про відставку з займаних посад. Згодом у пресі з'явилася інформація про те, що 29 березня політрада Партії Зелених усунула Віталія Кононова від керівництва партією, яку той очолював із 1992 року. Хто буде наступним, — покажуть найближчі дні.

Про те, що процес внутрішньої боротьби проходить у таких, здавалося б, авторитетних лідерів політичних сил, як Володимир Литвин (учорашний Голова Верховної Ради і лідер блоку свого імені), Олександр Зінченко (розвінчувач корупції в оточенні Президента Ющенка і лідер Партії патріотичних сил) чи Валерій Пустовойтенко (улюблений прем'єр Кучми, лідер блоку НДП) — говорить той факт, що з моменту оголошення даних екзит-полів вони упродовж тижня практично не з'являлися на телеекранах і нічого не коментували.

Інша категорія "опущених" авторитетів — це ті, що відмовляються визнати свою поразку, а піднімають галас про фальсифікацію виборів. Наприклад, Вітренко, котрий так і не вдалося подолати 3 % бар'єр, чи лідер колись найчисленнішої парламентської фракції комуніст Петро Симоненко.

У принципі, на цей момент практично вже всі партії — і ті, що перемогли на виборах, і ті, що програли, — встигли

Леонід Кравчук і Віктор Медведчук, Володимир Литвин і Віталій Кононов, Олександр Зінченко і Валерій Пустовойтенко, Владислав Касків і Віктор Пинзеник, Петро Симоненко і Наталія Вітренко результати останніх виборів можуть вважати власною поразкою. Кілька десятків політичних "авторитетів" розвалилися, як карткові будиночки. Це чіткий сигнал, що українське суспільство потребує зміни еліт.

заявити про підкрадання конкурентами голосів їхніх виборців. Усі звинувачують усіх: Партія регіонів України — БЮТ і НСНУ, НСНУ — БЮТ і ПРУ, БЮТ — НСНУ і ПРУ. Соціалісти й комуністи звинувачують у виборчому злочинстві всі три великі партії і блоки.

Однак справжнє обурення і рішучість боротися за повернення вкрадених голосів виявляють ті політичні сили, які не подолали виборчого бар'єра. Про своє невизнання легітимності виборів уже заявили дві групи партій і блоків. В один і той самий час у Києві на одній прес-конференції зібралися представники партій "Віче", НДП та блоків Литвина й Пора-ПРП, а на іншій — представники ще близько десяти політичних сил, серед яких Блок Кармазіна, "НРУ за Єдність" Бойка, партії "Патріоти України" і т. ін. На обох прес-конференціях звучали однакові звинувачення на адресу влади й поки що неформальних переможців виборів. Представники політичних сил, які програли на виборах, вважають, що великі партії ще до проведення змовилися запуснути механізми фальсифікації виборів — кожен у тому регіоні, хто де контролює адмінресурс.

Цілоком можливо, що "агентура" великих партій на виборчих дільницях таки "общи́пала" малі партії, але це не заперечує головної тенденції — радикального спаду їхнього авторитету в суспільстві.

Спад авторитету в суспільстві — проблема не лише малих політичних сил. Адже неповних 6 відсотків Олександра Мороза означає, що, незважаючи на залучення ним нового ресурсу у вигляді кількох "червоних директорів" великих підприємств із тисячами робітників, підтримка в суспільстві соціалістів практично не зросла. Олія Тимошенко може пишатися, що довіра до неї серед українців вища, ніж до "любих друзів", але разом із тим нижча, ніж у "професора". Та й сам "переможець" парла-

ментських перегонів — Віктор Янукович — не може не бачити, що віддані йому голоси — це далеко не те "популярне ополчення" сходу і півдня країни, яке було ще півтора роки тому.

Іх усіх може тішити в цій ситуації єдине, що лідером у втраті народної довіри став Президент Ющенко, котрий із "героя революції" все впевненіше перетворюється на "героя анекдотів". Адже тільки дурень не розуміє, що оті неповні 14 відсотків, набрані правдами й неправдами "Нашою Україною", — показник популярності Президента, котрий на старті цього процесу користувався довірою майже 80 відсотків громадян.

Отже, висновок, який можна зробити з результатів цих виборів, досить очевидний — українці не хочуть уже слухати тих політиків (і лівих, і правих), яких вони чують уже майже 15 років. Сам факт того, що вони з однаковими гаслами беруть участь у всіх виборах і що блокують доступ до сфери політики молодим чи новим постатям, дратує виборця щораз більше.

Та й тих, хто називає себе "новими", але не пропонує якихось нових ідей, народ вважає просто "вискокчами".

У середовищі інтелігенції, інтелектуалів усе популярнішою стає фраза про те, що українське суспільство переросло українську еліту. Чим і коли це закінчиться для тих, хто нині офіційно закріпив свій "елітарний статус" теоретично на найближчі п'ять років, прогнозувати поки що не береться ніхто.

Натомість можна спрогнозувати, що будь-яка політична сила, котра хотіла б не тільки "дожити" до наступних виборів, а й мати на них хоча б якісь шанси на перемогу, повинна якнайшвидше запропонувати суспільству нові підходи до питань державного розвитку, а також нові "голоси", котрі б ці підходи публічно озвучили.

●

Володимир ПАВЛІВ

Двоє в одній колиці

Стор. 4

Будні й свята "Просвіти"

Стор. 6—7

Тарасова церква

Стор. 8

Клейноди Богдана

Стор. 9

"...а ймення зорі тій Полин"

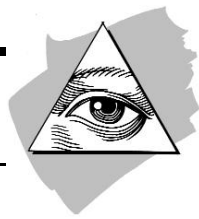
Стор. 10

Благо-віщення

Стор. 12

ВИБОРИ ЗАВЕРШИЛИСЯ, БОРОТЬБА ТРИВАЄ

ПОПЕРЕДНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Під час нинішніх парламентських виборів, на противагу тому, що було під час минулих президентських перегонів, Центральна виборча комісія спрацювала, попри незалежні від неї складнощі нинішньої кампанії, відмінно: попередні (в електронному варіанті) результати були підбиті чітко, прозоро й демократично. Журналісти могли стежити за ходом підрахування голосів на електронному табло буквально посекундно. Уже на вечір 30 березня країна знала повністю, що відбулося на виборчих дільницях 26 березня, хоча поєднання виборів до Верховної Ради й місцевого самоврядування, довгезелні списки суб'єктів виборів створювали небувалі труднощі при підрахунку голосів.

Нижче — попередні результати голосування за електронною версією ЦВК і дані Національного екзит-полу (попереднього анонімного опитування на виході з виборчих дільниць), що його провели три солідні соціологічні структури: Фонд “Демократичні ініціативи”, Київський міжнародний інститут соціології й Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (було опитано 18 тис. осіб на 300 виборчих дільницях. Похибка від 0,5 % до 3,2 %).

Суб'єкти виборчого процесу	Дані попереднього остаточного підрахунку голосів (%)	Дані Національного екзит-полу (%)	Кількість здобутих депутатських мандатів
Партія регіонів	32,12	31	186
БЮТ	22,27	23,9	129
Блок “Наша Україна”	13,94	15,5	81
СПУ	5,67	5,4	33
КПУ	3,66	3,3	21
Блок Вітренко	2,93	2,9	0
Блок Литвина	2,43	2,7	0

Звичайно, ні дані ЦВК, ні результати екзит-полу не можуть замінити остаточних офіційних підсумків голосування: вони будуть оголошені після отримання й обробки ЦВК усіх протоколів територіальних виборчих комісій, завірених мокрою печаткою. Однак вони навряд чи суттєво змінять наведену таблицю й розташування суб'єктів виборів за ранжиrom. Отож можна робити попередні висновки.

По-перше, як відзначають майже в один голос вітчизняні й зарубіжні спостерігачі (навіть із СНД), а також усі блоки й партії, які брали участь у кампанії, вибори в Україні відбулися *демократично*. Уперше за всі роки Незалежності. На користь цього твердження свідчать і дані екзит-полу, які відрізняються від результатів ЦВК у межах задекларованої похибки. Екзит-пол засвідчив, що цього разу соціологи реабілітували себе, провівши опитування об'єктивно, грамотно й чітко. Отже, загалом нова влада й Президент особисто зробили все можливе, щоб не допустити тих масових зловживань і фальсифікацій, якими були позначені минулі президентські вибори.

По-друге, як і передбачалося за соціологічними опитуваннями, на перше місце вийшла Партія регіонів на чолі з Януковичем та Ахметовим, здобувши майже третину голосів українських виборців східно-південних зросійшених регіонів. Її лідери вважають цей результат великою перемогою, та коли вийти за формальні межі й порівняти з результатами президентських перегонів, на яких ті ж сили згуртувалися навколо того ж таки Януковича-кандидата, то побачимо, що вони отримали значно менше голосів виборців.

По-третє, найпотужніші сили Майдану — блоки “Наша Україна” та БЮТ — сумарно мають 36,21 %, а коли додати до цього ще й голоси близьких політичних сил, блоків Костенка—Плюща (1,87 %) та ПРП-Пора (1,47 %), то разом за “помаранчевих” віддано 39,55 % голосів виборців, і перевага над регіоналами становитиме понад 7 відсотків.

По-четверте, нищівної поразки — й це вельми прикметно — зазнали комуністи, які ледь-ледь подолали тривідсотковий бар'єр, хоча свого часу мали тверду підтримку третини українського електорату. Навіть порівняно з президентськими виборами, на яких кандидував компартійний лідер Симоненко, нинішній результат майже удвічі менший. Це пояснюється не тільки тим, що фізично зменшується комуністичний електорат, а й тим, що значну частку голосів у комуністів відібрали регіонали, які так само використовували сумнозвісну мовну карту, орієнтацію на Росію й соціальну демагогію, але наприкінці й енергійніше провели кампанію.

НЕСПОДІВАНКИ ПЕРЕГОНІВ

Найперша і прикра несподіванка, безумовно, — це третє місце “Нашої України”, якій соціологи

лася передвиборна боротьба “Нашої України”.

На противагу нашоукраїнцям, Юлія Тимошенко і її прихильники провели кампанію енергійно й винахідливо, зосередившись на нищівній критиці промахів своїх колишніх друзів по Майдану. Сама лідерка блоку, харизматична Юлія Тимошенко, створила собі імідж розумної, ділової й активної поборниці інтересів простих людей, яку незаслужено звільнили з поста прем'єр-міністра й не дали довести до логічного завершення її добрі справи. Вона обрала безпомилкову тактику: на словах декларуючи підтримку Президента Юшенка і перекладаючи всю вину на його оточення, насправді ж усією логікою публічних виступів і фактажем підводила слухачів до висновку: в усьому винен ніхто інший, а Ющенко. Невинні очі, схвилюваний тембр голосу, а де треба — ледве стримувана артистична сльоза довершували справу. У такій ситуації нелегко було відділити правду від звичайнісінької демагогії, і люди вірили навіть у неймовірні речі.

Та хоча б як там, а бютівці домоглися першості в перегонах серед “помаранчевих”: спільні симпатії та голоси перерозподілилися на користь блоку Юлії Тимошенко.

Друга несподіванка — провал блоків “Народна опозиція” Н. Вітренко й “Народного блоку Литвина “Ми”, які, за прогнозами соціологів, мали б бути прохідними. Не виключено, що прогресивна соціалістка ще подолає тривідсотковий бар'єр, якщо при офіційному підбитті підсумків набереться додаткових 0,07 % (17 тисяч голосів) до її результату. “Народна опозиціонерка” своєрідно провела кампанію, обурюючи на межі лайки нищівну критику на голову “антинародної” влади, та істерично кричачи про міжнародну змову проти неї (кляті американці стали впоперек дороги, навіть із Китаю телефонували). І майже докричалася свого — якоїсь мізерії забракло, щоб прорватися до парламенту.

Що ж до блоку Литвина, в якому зібрано чи не найбільше кучмістів, то, до честі виборців, вони зуміли розібратися в сутності і блоку, і його лідера. Певно, фатальну роль тут зіграла діяльність Спікера у Верховній Раді, коли, попри наганий образ миротворця, він нерідко виконував роль руйнівника стабільності. Вочевидь, не додали популярності Литвинові звинувачення його, згідно з записами Мельниченка, в причетності до справи Гонгадзе, а також оприлюднення сумнівного факту здобуття ним статусу учасника бойових дій.

Повного краху зазнав опозиційний блок “Не такі!” із колись провладною Соціал-демократичною партією України(о) Віктора Медведчука й Леоніда Кравчука. Тут, як мовиться, вийшло так, як мало вийти: блок ледь набрав один відсоток голосів, тобто за нього проголо-

Фото Г. Оберської

сувало майже удвічі менше людей, ніж задекларовано членів СДПУ(о).

Третя, навіть не несподіванка, а *прикрість* — провал націонал-демократів і націонал-патріотів, які — уже вкотре! — замість об'єднати сили вирішили пробиватися до парламенту дрібненькими групками. У результаті — чи не вперше — у Верховній Раді ці сили не будуть представлені.

ПОРАЗКА ОБ'ЄДНУЄ, ПЕРЕМОГА — НАВПАКИ

Поки ЦВК підбиває остаточні офіційні підсумки виборів, український політикум обговорює можливість створення коаліційної парламентської більшості, оскільки жоден із переможців не має для цього достатньої кількості мандатів. За новою Конституцією, для створення більшості й формування уряду відводиться два місяці: якщо за цей час депутати не зможуть упоратися із завданням, Президент має право розпустити парламент і призначити нові вибори.

Найлогічнішою була б більшість, створена силами Майдану — бютівцями, нашоукраїнцями й соціалістами, які сумарно мали б 243 мандати. Це була б більшість, що ґрунтувалася б на близьких, якщо не спільних, ідеологічних засадах. У цьому випадку регіонали й комуністи мали б піти в опозицію — разом це 207 депутатів. Та регіонали, які стали фактичними переможцями перегонів, претендують стати серцевиною створення більшості, залучивши до цього “Нашу Україну” — разом 267 можливих голосів у парламенті.

Настрої у “Нашій Україні” розділилися. Значна частина згодна єднатися з БЮТ на умовах, що саме бютівці, які набрали найбільше голосів серед “помаранчевих”, пропонують свою кандидатуру на прем'єра. Зрозуміло, що цією кандидатурою має бути Юлія Тимошенко, яка спить і бачить себе на цьому посту, власне й кампанію проводила під лозунгом — *народ обирає прем'єра*. Інша частина нашоукраїнців не проти єднатися з БЮТ, але категорично проти прем'єрства Тимошенко. Президент, схоже, також не в захопленні

бачити прем'єром Юлію Тимошенко, уряд якої він не так давно відправив у відставку. Тому з уст деяких лідерів “Нашої України” чути обережні натяки, що блокування з регіоналами можливе заради єдності (не-розколу) України, звичайно, за певних поступок останніх. Це ще більше “заводить” Юлію Тимошенко, й вона, піддаючи різкій критиці можливість створення блоку “Наша Україна”—Партія регіонів, усе гучніше, переходячи межу політичної культури, вимагає для себе прем'єрського крісла.

Отже, ситуація склалася напружена: з одного боку, переможці не можуть добитися єдності, створення більшості під загрозою; з другого — Президентові зовсім не хочеться розпускати парламент: ще одних виборів бюджет країні не витримає без кризових наслідків.

Поки що “Наша Україна” зволює за підписанням об'єднаного меморандуму, мотивуючи тим, що ще немає остаточних офіційних результатів виборів. БЮТ же навпаки — прагне негайного підписання. Це ще один парадокс нашого політичного життя: ті, що розколюли “помаранчеві” сили, тепер стали палкими adeptами їхнього об'єднання.

Реальність така, що “помаранчева” парламентська більшість має бути створена, що, попри небажання деякого бачити Юлію Тимошенко у прем'єрському кріслі, доведеться з цим змиритися. Звичайно, волонтаристські замашки й непередбачуваність леді Ю можуть завдати великої шкоди, та через це треба пройти. Гірший варіант — блокування з регіоналами. Навряд чи це сприятиме єдності України: Україну може об'єднати тільки ефективна соціальна політика. А як поєднати з українськими інтересами сепаратизм під машкарою федералізації, надання російській мові статусу другої державної, орієнтацію на “старшого брата” — все те, що обстоюють регіонали? Якби таке об'єднання відбулося, багато хто розцінив би це як зраду Майдану і, звичайно ж, такий крок передусім ударив би по позиції Президента.

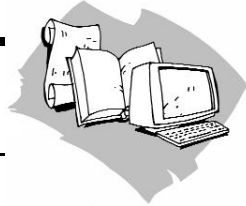
А поки переможці не можуть об'єднатися в парламентську більшість, аутсайдери виборів, які не змогли подолати 3-відсотковий поріг, об'єднуються. Спочатку чотири блоки та партії, а згодом уже шістнадцять заявили, що їхні голоси украдені, що вибори сфальшовані і що треба негайно перерахувати всі бюлетені заново. Такі вимоги не ґрунтуються на правових засадах і свідчать про надзвичайно низьку політичну культуру українського політикуму, який не спроможний вигравати і не вміє гідно програвати виборчі бої. Ці вимоги риторичним запитанням прокоментував голова ЦВК Ярослав Давидович: “Як перераховувати те, що ще не пораховане?”

Що ж, до театру політичного абсурду українцям не звикати.

• Віталій КАРПЕНКО

Фото Г. Оберської

Закінчення.

Початок у числі 13 за 2006 р.

ПОГЛЯДИ О. ПОТЕБНІ НА ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ ТА ІНОЗЕМНОЇ МОВ

До золотого фонду вітчизняної науки належать праці видатного українського філософа, психолога, мовознавця і педагога О. Потебні (1835—1891). Він реалізував глибоке й широкомасштабне дослідження проблем мови й мовлення, розкрив закономірності засвоєння рідної мови й розвитку мислення та духовності підрастаючих поколінь. О. Потебня значно поглибив педагогічні й психологічні аспекти процесу вивчення рідної та іноземної мов.

За О. Потебнею, рідна мова — єдина, нічим не замінна мова існування народу, нації, тому не можна допускати, щоб інша мова під будь-яким приводом і в будь-якій формі гальмувала, витісняла чи заміняла оволодіння “дітьми нації” своєю рідною мовою. Він переконливо доводив, що вивчення і знання двох мов змалку не означає володіння дитиною двома системами зображення і повідомлення.

О. Потебня вважав: коли мова школи відмінна від мови сім’ї, то, як правило, шкільне й сімейне життя дитини не має нормальних, гармонійних взаємозв’язків. Він доводив, що в таких умовах сімейне життя і школа “будуть зіштовхуватися і боротися одне з одним”.

На глибоке переконання науковця, “чужомовна школа завжди готує зі свідомості учнів вид палімпсеста (грецьке слово, що означає рукопис, написаний на пергаменті по стертому, найціннішому тексту — Ю. Р.). Порівняння свідомості дітей із палімпсестами — дуже вдале, наочно доводить гальмівний, часто руйнівний вплив російської мови навчання на розвиток інтелекту, моралі, душі й волі мільйонів українських дітей.

Упродовж останніх століть один зміст і механізми мислення, сформовані в дошкільні наших дітей рідною, українською мовою, у російськомовних школах замінялися іншим змістом і механізмами мислення, притаманними російській мові. При цьому “пропадало” кілька років пізнання, багато внутрішніх ресурсів дітей або зводилися нанівець, або деформувалися.

У листі до О. Штейн учений піддає різкій критиці чужомовну загальноосвітню школу, яка ґрунтується на двомовності чи багатомовності. Російські класичні гімназії, де кожен учень був зобов’язаний вивчати 4—5 мов, О. Потебня називав “ідіотськими”. Він рішуче засуджував звичай, моду російських дворян організовувати вивчення їхніми дітьми змалку однієї чи кількох іноземних мов. Це було дуже шкідливо для нормального розвитку дітей, бо інакше “з такого виховання не виходила б така переважна кількість дурнів”.

У статті “Мова і народність” О. Потебня пише: “Ознайомлення учнів з іноземними мовами має починатися тільки тоді, коли вони

достатньо укріпилися в знанні своєї мови”. Коли ж порушується така закономірність, і діти з раннього віку вивчають іноземну мову, тоді “з дітей із порядними здібностями виходять напівідіоти, живі пам’ятники безглуздя і душевного рабства батьків”.

Виникає суспільно важливе питання: можливо, талановиті діти можуть у дитинстві вивчати іноземну мову, не завдаючи собі жодної шкоди? О. Потебня відповідає і на нього. Він піддав ґрунтовному аналізу життя й діяльність відомих талановитих людей, які змалку вивчали рідну й іноземну мови й не втратили здатності творити рідною (розвивати мистецтво, культуру свого народу та ін.). Науковець дійшов однозначного висновку, що “в них діяльність думки іноземною мовою, без сумніву, відбувалася на шкоду не тільки думки вітчизняною мовою, але і загальної продуктивності”.

СУЧАСНА МОВНА КРИЗА І ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

В українському суспільстві триває дивна, багато в чому пара-

батьки, педагоги повинні уважно стежити, щоб діти глибоко знали рідну й українську мови, культури і були патріотами Української держави, громадянами якої вони є.

У нас ще не виправлене становище, бо російська мова домінує в багатьох сферах життя, зокрема в сімейному і громадському вихованні. Це порушує природні права багатьох дітей-українців і представників національних меншин України навчатися й виховуватися рідною та державною мовами.

Частина ж науковців, а також представники ЗМІ, чиновники від педагогіки хизуються тим, що за кількістю дітей, які вивчають іноземні мови в дошкільній і у початковій школі, а також за кількістю підготовки вчителів іноземної мови

тривати до конфліктної ситуації, соціальних збурень і загострення між-національних відносин.

Виникає питання: чи досліджують наші численні науково-дослідні інститути АПН України й інші установи, осередки, відділи, ВНЗівські кафедри філософії, педагогіки, психології тощо соціальні наслідки білінгвізму чи багатомовності сотень тисяч дітей у дошкільній і початкових класах? Питання, звичайно, риторичне. А представники МОН України поспішають розробляти проекти вивчення дітьми згаданих вікових періодів... кількох іноземних мов.

На державному рівні слід прийняти закони, постанови, які б створювали умови для того, щоб покінчити з ненауковими підходами до

К. Ушинського, Г. Ващенко, Б. Грінченка, І. Сікорського, І. Огієнка, О. Потебні, С. Русової, а також зарубіжних учених В. Гумбольдта, А. Дістервега, І. Канта, Бодуена де Куртене та інших, у яких на європейському рівні розв’язуються порушені в цій статті проблеми.

Чим більша увага приділяється вивченню іноземної мови, тим більшою мірою необхідно стимулювати учнів глибоше вивчати рідну державну мову, культуру Батьківщини, щоб чужомовні елементи не витісняли цінностей, святинь українського народу і щоб мислення, діяльність і творчість дітей та молоді не мала на собі “іноземного тавра” (К. Ушинський). І тут цілочилючим еліксиром духовності, здоров’я учнів і студентів є знання з українознавства. Адже українознавча наукова інформація поглиблює корені духовності, формує патріотизм і громадянськість, виробляє стійкий імунітет проти будь-яких соціальних, моральних і духовних негараздів, хвороб.

Треба організувати глибокі наукові дослідження проблем розвитку й виховання дітей, які в різні вікові періоди (дошкільня, молодший, середній і старший шкільний вік) вивчають рідну, державну українську й іноземну (чи кілька) мови.

Від МОН України та АПН України батьки, вчителі, інші представники громадськості чекають активних і рішучих дій, кроків, а не дальшого замовчування і нехтування такими фундаментальними проблемами.

Варто проводити активну просвітницьку роботу серед батьків, широкої громадськості з метою поліпшення мовної атмосфери в сім’ї, забезпечення умов для формування в них наукових поглядів на критерії визначення національності, рідної мови та питання вивчення іноземних мов. Треба домогтися глибокого розуміння батьками, педагогами того, що, з одного боку, рідна мова — найпотужніший засіб пробудження й розвитку задатків, здібностей і талантів дітей, виховання в них національної свідомості, гідності, глибоких патріотичних і громадянських якостей. З іншого боку, — в науково невиважених обставинах чужа мова може бути засобом гальмування розвитку дітей, прищеплення їм рис відступництва від рідного народу, забуття історії предків, замулення першоджерел творчості тощо.

Коли спільними зусиллями владних структур, органів освіти, просвітнянських осередків, педагогів і батьків будуть зроблені успішні кроки в науково обґрунтованому вивченні дітьми рідної та іноземної мов, діти виростатимуть добрими й гуманними, оригінальними й самобутніми людьми, глибокими патріотами й активними громадянами незалежної України. Національний характер дітей, їхні природні обдаровання засвітяться яскравими гранями.

● **Юрій РУДЕНКО**, доктор педагогічних наук, професор НПУ імені М. Драгоманова, академік АНВШ України

ВИВЧЕННЯ МОВ У ДИТИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ І СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ або ЧИ ДОЦІЛЬНО ЗМАЛКУ ВИВЧАТИ КІЛЬКА МОВ?

“Соціальне поневолення б’є по череву, але національне є значно гірше, воно б’є по струнах серця, калічить душу”.

Я. Коменський

доксальна мовна ситуація. Негативним, навіть загрозливим для виховання підрастаючих поколінь, національної безпеки України є те, що продовжують діяти імперські функції російської мови. У періоди дошкільня й навчання в початкових класах діти змушені засвоювати 3—4 мови. Такий стан речей — величезний руйнівний чинник, механізм затуманення свідомості сотень тисяч дітей, витіснення духовних першоджерельних засад, коренів патріотизму і громадянськості, які мають формуватися лише рідною, українською державною мовою.

В умовах нашої країни діти національних меншин мають спершу навчатися і виховуватися рідною мовою, а через деякий час (найчастіше науковці називають 3—3,5 роки) оволодівати й державною українською мовою. При цьому

наша країна вже випередила... Великобританію, Німеччину, Францію та інші цивілізовані країни. Те, що такі “лінії випередження” суперечать здоровому глузду, положенням вітчизняних і зарубіжних учених, педагогів замовчується і піддається забуттю. Праці, ідеї Б. Грінченка, М. Драгоманова, Г. Ващенко, С. Русової, І. Огієнка, О. Потебні, К. Ушинського та інших учених про недоцільність і навіть шкідливість вивчення іноземних мов у ранньому віці відомі дуже вузькому колу педагогів і батьків. Їхні поодинокі голоси тонуть у морі кон’юнктури, вузького розрахунку й ефемерного прагматизму й не можуть подолати “розкрученого” кимось шаленого азійотажу, культу мови “старшого брата” й західноєвропейських мов. Антинаукова ідея про другу державну (офіційну) мову в нашій країні є, по суті, провокаційною і може

вивчення мов, їх змішуванням у дитинстві, повторним суржиком, порушеннями конституційних прав дітей навчатися рідною і державною українською мовами та забезпечували мовне середовище, що виховує, для дітей усіх вікових груп.

Потрібно провести низку наукових, науково-практичних конференцій, “круглих столів”, дискусій, організувати цикл передач, друкованих матеріалів у ЗМІ з порушеної проблеми.

Давно виникла потреба включити до ВНЗівських програм підготовки педагогічних кадрів, насамперед учителів української та іноземних мов, такі теми, як “Закономірності вивчення рідної та іноземної мов”, “Вітчизняні педагоги-класики, освітні діячі про вивчення рідної мови”, “Державна українська мова як найпотужніший чинник зміцнення єдності суспільства”, “Навчання мовами: проблеми, суперечності і шляхи реалізації в дитинстві”, “К. Ушинський і О. Потебня про вивчення мов у ранньому дитинстві”, “Двомовність і багатомовність у ранньому дитинстві: проблеми, суперечності і соціальні наслідки” та ін.

Необхідно видати масовим накладом праці вітчизняних учених

підготовка вихователів до роботи в умовах білінгвізму.

Студенти обмінялися досвідом роботи зі створення мовного режиму дошкільного закладу та розвивального мовленнєвого середовища. В кінці засідання учасники “круглого столу” прийняли відповідні рекомендації.

Обговорення актуальних проблем у формі зустрічі-дискусії дає можливість виробляти у студентів відповідальне ставлення до власної майбутньої педагогічної місії і до себе як носія української мови й національної культури.

● **Любов КРАЙНОВА**, доцент кафедри дошкільної педагогіки

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

Студенти факультету дошкільної освіти та практичної психології Слов’янського педагогічного університету вивчають спецкурс “Методика навчання дітей української мови в дошкільних закладах з російськомовним режимом”. Одна з інтерактивних форм роботи, яка тут зарекомендувала себе, — “круглий стіл”.

Нещодавно такий “круглий стіл” було проведено з теми “Активізація українського мовлення в умовах білінгвізму”. Участь взяли студенти 4 курсу заочного відділення нашого факультету. Тут обговорювалися питання: чи потрібні Україні дві державні мови; Конституція України про

В УМОВАХ БІЛІНГВІЗМУ

В окремих регіонах України, у тому числі й на Донеччині, Луганщині, у Криму склалися особливі мовні обставини у зв’язку з різноманітними історичними процесами, внаслідок яких громадяни багатонаціональних територій використовують для міжособистісного спілкування переважно російську мову. Тому залучення дітей, починаючи з дошкільного віку, до цінностей державної мови, якою, згідно зі ст. 10 Конституції України, є саме українська, — важлива педагогічна та культурологічна проблема.

функціонування мов у державі; мовно-культурна ситуація в Україні і в Донбасі; двомовність у дошкільному віці; умови ус-

пішного оволодіння дітьми другою мовою; засоби, форми та методи навчання дітей української мови; лінгводидактична

НАДІЯ БЛІЗНЯКОВА: ВІДЧУТТЯ ЗЛЕТУ

У виставковій залі Запорізької організації Національної спілки художників України відбулася виставка знаної в Запоріжжі мисткині, члена НСХУ Надії БЛІЗНЯКОВОЇ. Талант її багатогранний. На виставці були представлені живописні твори, акварелі, зразки книжкової графіки, фотофіксація етапів реставрації.

Творча особистість художниці формувалася на зламі епох, у контексті надзвичайно насичених, спрямованих у світовий мистецький простір пошуків. Пані Надія належить до того типу митців, які, відображаючи духовний зміст свого часу, розвиваються за власною, внутрішньо зумовленою логікою.

Здобувши мистецьку освіту в Сімферопольському художньому училищі імені М. Самокиша та Київському державному художньому інституті, вона з 1985 року розпочала професійну та творчу діяльність.

Образне письмо формувалося в міському середовищі. Але в житті великого індустріального

міста мисткиня завжди шукає живі й вічні прояви буття Природи, співвідносячи з ними перебіг часу і власну долю. Вона міфологізує світ повсякденний і звичайний, занурюючись у стихію неквапливих прогулянок і романтичних асоціацій. Її уяву наснажує зміна пір року, кольорове розмаїття квітів, потаємне життя дерев і птахів.

Акварель виявилася пластично найбільш співзвучною вразливій мистецькій особистості. Творам середини 1980-х років, де, окрім акварелі, використана примхлива штриховка тушшю, властива якість прозоро-ілюмінованого міражу. Вони вишукано графічні, з бездоганно організованою ритмікою кольорових плям і незаписаних площин паперу.

Подальший шлях художниці спрямований до живописної свободи. В акварелях 90-х років “Золота рибка” (1990), “Осінь. Вітер” (1990), “Прогулянка в травні” (1991), “Великдень” (1992) стихія матеріалу вже озивається до стихій всесвіту. Творам цього періоду притаманний прихований драматизм, який відчувається в зламаних ритмах дерев, не-

спокої неба та феєрії кольорів: “Пам’яті знайомої кішки” (1990), “Сонце крізь тополі” (1990), “Жовта троянда” (1993).

У середині 90-х років мисткиня ставить перед собою проблему пошуку гармонії та класичного ідеалу. В цей час Н. Блізнякова починає використовувати кольоровий картон і темперу: “Лютый” (1994), “Золота зима” (1994), “Літо. Каталяпа квітне” (1994). Її колоризм стриманий, але всеохопний. Він переповнює душу мисткині й готує спалах початку 2000-х років.

Усе, що художниця надбала в різні періоди, склалося в органічне ціле. З’явилося відчуття краси кожного моменту життя і відчуття злету. Вічність долучилася до образної будови її творів. Багатозаровість творчого мислення знайшла чудову мистецьку метافору проникнення однієї образної реальності в іншу. Майже од-

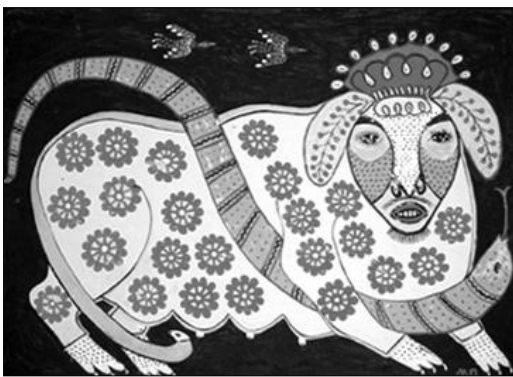
ночасно виникли акварелі “Зимова мелодія” (2003), “Осінь на Хортиці” (2004), “Вулиця вночі” (2004), “Гарний день” (2005), “Проспект” (2005), “Чорнобривці” (2005). Їм властиві віртуозна майстерність і живописна елегантність.

Досвід, напрацьований в акварелі, пані Надія тепер невимушено й натхненно використовує в творах, виконаних темперою чи олією. Світ її живопису зберігає визначальне для останніх років відчуття злету, проте емоційно врівноважений, наповнений прозорим світлом: “Натюрморт з сухим листям” (2005), “Бузок” (2005), “Натюрморт з польовими квітами” (2005). Динамічними залишаються фактури, де колір народжується у вихорі фарб: “Натюрморт з бананами” (2005), “Зима” (2005).

Художниця також активно працює в галузі реставрації. Співпраця з запорізькими музеями — органічна частина її творчості.

Надія Блізнякова — надзвичайно щирий митець. Відчуття злету притаманне не лише її творам. Це якість її життя, яку вона зберегла попри всі випробування долі.

• Оксана АЛЕКСЕЄВА

Марія Приймаченко все життя прожила в селі Болотня Київської області (у якому й народилася в 1908 році). Здавалося б, де знаходити враження для творчості? Але, мешкаючи в селі, спілкуючись із природою, з рідною землею, людина весь час перебуває серед народних переказів, вірувань, традицій, які воскрешають у її генетичній пам’яті величезний шар багатовікової мудрості й культури. Народна спадщина яскраво проявилася у творчості художниці й трансформувалася завдяки її фантазії в химерні вигадливі образи. Її картини дихають давниною, несуть у собі елементи традиційного українського мистецтва, мають неповторний індивідуальний стиль. Роботи Приймаченко називали навіть “енциклопедією українського села”.

Вона малювала на ватмані, картоні, використовуючи аква-

рель, частіше — гуаш, яка давала насичений щільний колір, несподівані сполучення відтінків. Серед сюжетів її картин — звірі та птахи, квіти, орнаменти, сценки з життя. Про свою творчість художниця казала: “Я люблю малювати, як люди працюють у полі, як молодь іде, наче мак цвіте. Я люблю все живе, люблю малювати квіти, різних птахів і лісових звірів. Одягаю їх у народний одяг, і такі веселі вони в мене, аж танцюють...” Надзвичайна фантазія і по-дитячому розкута уява Марії Приймаченко створювали справжні дива, де все живе мирно співіснувало в гармонії і добрі. Недарма ж найвідоміша серія її творів називається “Людям на добро”, до того ж художниця з успіхом

ілюструвала дитячі книжки. Хоча в її творчості зустрічалося багато сюжетів, найоригінальшими є саме її дивовижні звірі. Тварини раннього періоду її творчості — водночас реальні й міфологічні (адже колись існували культи звірів, і багато відгомонів давніх вірувань збереглося і понині). Ці істоти зображені в незвичайному

для них вигляді й місці. Малювала художниця й екзотичних звірів, яких ніколи живцем не бачила: левів, мавп, крокодилів, тому й вони мали фантастичний вигляд. Крім того, Марія Овксентівна вигадувала для своїх робіт смішні й дотепні підписи-приказки, наприклад, “Стародавній лев подружив із гадюкою”, “Лісова мавпа сміється”, “Собачка Ада не боїться гада”, а розповідь про сюжет чи задум картини перетворювалася на невеличку казкову оповідь. А пізніше, в 70—80-х роках у її творчості з’являються небачені звірі, вигадані художницею, — чаплун, горботрус, хорун, волезаха... Навіть у похилому віці її фантазія народжувала нові добрі казки.

• Катерина ТАРЧЕВСЬКА

ПЛЕНЕР, ЗВЕРНЕНИЙ У МАЙБУТНЄ

Кілька років тому в Запоріжжі народилося мистецьке явище, яке одразу набуло статусу загальнонаціонального. Це Всеукраїнські мистецькі пленери “Хортиця крізь віки”. Починаючи з 2003 року, вони щорічно проводяться на легендарній запорізькій землі.

Ідея цього заходу виникла в редакційних колах журналу “Образотворче мистецтво” і знайшла діяльну підтримку в керівництва Національної спілки художників України, її Запорізької організації зокрема. Генератором ідеї був передчасно померлий М. Маричевський, котрий під час однієї зі своїх поїздок до Запоріжжя, глибоко вражений красою Хортиці й тисячолітнім минулим запорізького краю, задумав проведення пленерів з “історичним змістом”.

Справжньою душею пленерів “Хортиця крізь віки” стала голова Запорізької організації І. Гресик.

Своєю головною метою організатори ставлять відродження історичної картини й історичної теми в сучасному українському мистецтві.

Ця мистецька акція не має світових аналогів. Художники збираються не лише для творчої співпраці, а й заради створення спільної концепції розвитку сучасного історичного жанру, отримання певних історичних вражень та ідей.

Історичний жанр потребує особливих умов для розвитку, піклування з боку суспільства й держави. Для виникнення творів, що нестимуть глибокий історичний зміст, впливатимуть на світогляд широкого загалу, необхідна не лише духовна готовність до цього митця, а й самого суспільства. Адже злет історичного жанру відбувається в особливі часи, за особливої ситуації в суспільстві й культурі.

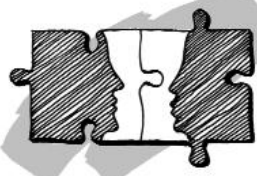
Сучасний духовний процес в Україні однією з головних проблем висуває саме проблему відродження історичної теми в різних видах мистецької творчості.

Неповторність запорізьких пленерів і в тому, що серед їхніх учасників — не тільки живописці та графіки, а й скульптори, художники декоративно-ужиткового мистецтва, історики й мистецтвознавці. Організатори намагаються залучити до співпраці представників різних регіональних мистецьких шкіл, митців, які є яскравими творчими особистостями, мають своєрідні світобачення і творчу манеру. Це й широко відомі в Україні та за її межами художники, і ті, хто шукає свої шляхи в мистецтві.

Глибоко доцільною і невід’ємною від загального річища пленерів стала різноманітна й насичена екскурсійна програма: відвідування багатьох видатних історичних, природних та археологічних пам’яток Запорізької області, серед яких колись козацької слави — острів Хортиця. Безпосереднє занурення в прадавнє минуле степового краю, його історичну атмосферу, нові колористичні та ритмічні враження від степових краєвидів, творча праця на пленері наснажували мистецький дух “плеристів”.

Традиційна післяпленерна виставка, яку, до речі, побачили не лише запоріжці, а й кияни, окреслила нові тенденції розвитку історичної теми в українському мистецтві. Твори, за умовами акції, подаровані Запорізькій організації НСХУ, увійдуть до колекції Галереї сучасного мистецтва, яку планується відкрити в Запоріжжі. Проведення щорічних пленерів “Хортиця крізь віки” — вже традиція. Запорізька організація Національної спілки художників України запрошує до співпраці тих, кому небайдужа доля історичного жанру в сучасному українському мистецтві.

• Оксана АЛЕКСЕЄВА, мистецтвознавець

ДО 20-РІЧЧЯ ТРАГЕДІЇ

...З усіх атомних станцій до Чорнобиля стягувалися найкращі фахівці. Щоденно виникали нестандартні (нештатні) ситуації, і ці небезпечні головоломки могли розв'язувати найдосвідченіші в атомній галузі спеціалісти.

Інженер Прянишников прилетів із Далекого Сходу. Йому належала ідея контролю за станом зруйнованого реактора. Він запропонував у бетонне днище реактора вставити датчик, щоб вимірювати рівень температурних змін, які коливалися у структурі незгасаючої радіоактивної руїни. Небезпека полягала в тому, що ніхто не знав, що насправді коїлося у реакторі після вибуху. А чим могла закінчитися для світу ця технологічна невідомість — добре розуміли всі, але тільки Прянишников додумався лізти під реактор зі своїми приладами. Для того в бетонній товщі днища реактора гігантськими електродами випекли довгий трубоподібний отвір. У ту тісну дірку, мов у пастку, мусила залізти людина й установити датчики, якомога ближче до серцевини розпеченого реактора. І тією людиною, хто поліз у бетонну п'ятиметрову діру, виявився сам Прянишников.

Юрій Бордаков знімав цей епізод. Час перебування там лімітувався на секунди. Тому вони (Прянишников і Бордаков), важко дихаючи, бігли підземними коридорами до днища реактора, спустилися драбиною в барб'ят'єр, де Прянишников швидко вдягнув захисний скафандр.

Юрій усе те ретельно знімав. Раптом Прянишников згадав, що забув узяти секундомір... І Бордаков одразу вимкнув камеру, зняв із-під зашнурованого рукава спеціального комбінезона свій годинник і натягнув його на зап'ястя Прянишникову. Годинник на руці мав бути неприкритий, аби можна було стежити за часом, який катастрофічно скорочувався там до таких масштабів, коли секунда важила більше, ніж у звичайних умовах година чи навіть цілий день. Бордаков того годинника не викинув... Із Зони забрав його додому й іноді навіть носив.

До речі, кілька разів нашу відеокамеру не хотіли випускати із Зони. Але наші аргументи щоразу беззаперечно діяли на свідомість дозиметристів: "А чим же тоді знімати?" — дивувалися ми щиро, уявивши, як нас обеззброять і закопають у радіоактивному могильнику найдорожче знаряддя нашої праці...

Не було тоді в Україні відеокामер такого класу, як наша. Опромінена до такого рівня, що підходити до неї було навіть небезпечно. Як її "не мили" дезактиватори, але вона "світлася" по-чорному й надійно далі знімала. Де вона тепер?

Я свідомо поки не цікавився у Юрія, де він дів той історичний годинник. Ця деталь нині психологічно важлива, як правдива реліквія часу...

Червона квітнева дорога до мертвого українського села...

Чого на цій гранітній гойдалці тільки не згадаєш. І все — стосується Чорнобиля. А хіба ні?

Червона дорога біжить поміж лісами. Що ж нам покаже її фінал?..

Чорнобиль спіймав мою душу, по кількох днях після аварії.

Як і всі українці, як теж нічого суттєвого не знав про катастрофу до кінця квітня.

А на початку травня — нарешті прорвався в Зону майже нелегально. Однак мене легалізували там швидко, коли довідалися, чого я хочу. І за якусь годину — наш вертоліт уже взяв курс на реактор.

Що знімати? У розпеченій немилосердним травневим сонцем голові (про радіацію тоді я навіть не здогадувався, тому й від сонця не ховався) — не було жодної конкретної думки.

Тривога млоїла душу й не відомо чим — чи страхіливою кількістю стягнутого в невеличкий Чорнобиль заклопотаного народу й небаченої досі військової техніки, чи невловимим передчуттям, що той уже покинутий корінними чорнобильцями Чорнобиль катастрофічно виростає, а то вже й виріс — до планетарних масштабів.

Перша вертольотна зйомка зруйнованого реактора відбудеться ось-ось.

Вертоліт дужче лопотить над лісом, за яким незабаром має вигулькнути труба станції...

"Чи не завалилася та труба? І який вигляд під нашим вертольотом матиме той зруйнований реактор?" — намагався я сконцентруватися бодай на якійсь думці.

Про ту найвищу чорнобильську

конкретній чорнобильській трубі ознаменував **початок невідворотних змін**, що забезпечили нам появу нових прапорів... І насамперед українського...

Але тоді, у вертольоті, я прилип до ілюмінатора, а труба ніяк не вигулькувала.

Раптом вертоліт забурчав сердитіше. Набираючи висоту, нахилив бік — й те, що я побачив, мене більш ніж здивувало.

Якийсь двокрилий монстр завис над Поліссям. Два гігантські овальні щити підпирали небо.

«ЧОРНОБИЛЬСЬКИЙ ЧАС»

(Уривок сценарію)

трубу я добре пам'ятав, бо особисто бачив, як у сімдесяті роки її будували.

Групу кінематографістів допустили колись на те секретне будівництво, аби народу показали, що будують під Києвом.

Той перший кіносюжет Укркінохроніки про будівництво ЧАЕС має назву "Від першого кілка".

Колісь, вихваляючись безпечністю реактора чорнобильського типу, його "батько" — академік Александров, кажуть, десь кинув на якусь авторитетну наукову публіку лаконічну репліку: "Такий реактор не страшно й на Красній площі поставити!"

До речі, коли ми знімали підсумковий етап ліквідації аварії, — коли згадані в першому спогаді батальйони "добровольців-резервістів" нарешті розчистили "підборними" лопатами засмічені радіаційними викидами дахи станції, то нашим знайомим хлопцям із дозрозвідки заманулося вилізти на ту трубу... Щоб виставити на ній червоний прапор. Як символ... Хай не великої, але перемоги. Іншого кольору прапорів у тодішній нашій державі не було й не могло бути.

Ми тоді, в Зоні, всі поміж собою обережно жартували: мовляв, думаймо, що цей прапор перемоги майорить над Красною площею.

Урешті, для мене й для всіх моїх знайомих чорнобильців той конкретний червоний прапор на тій

Обидва виростили з лісу, з однієї точки. Їхні сферичні поверхні мерехтіли віддзеркаленим промінням. І ніякої труби я не побачив.

Я допитувався у льотчика, намагаючись перекричати гуркіт, мовляв, де ж та труба? А він ніяк не міг второпати, про яку трубу йдеться. І аж по хвилі розсміявся: "Це не ЧАЕС! Це — Чорнобиль-2!"

Що таке Чорнобиль-2? Я тоді не знав і знати не міг. Навіть льотчики, що в ті перші дні активно скородили небо над Зоною, про той об'єкт мали лише навігаційну інформацію.

Мине багато років по аварії, уже давно Союз розпався, а цей об'єкт залишиться суворо засекречений.

Цей гігант своїми розпростертими в українське небо щитовидними крилами контролював життя на нашій планеті.

Технологія його роботи — неймовірно складна, а мета — однозначна: контроль за всім, що піднімалося в небо в будь-якій точці будь-якої частини земної кулі. Могутньої частоти промені, віддзеркалившись од верхніх шарів стратосфери, обгинали Землю й зчитували всю необхідну для життєдіяльності радянської імперії секретну інформацію.

Що це була за система — важко уявити. Спеціалісти кажуть, коли розбилися американські астро-

навти, то Чорнобиль-2 побачив цю катастрофу на екранах своїх радарів і доповів у Кремль набагато раніше, ніж дізнався про своє горе Вашингтон.

Чи було так, чи то лише легенда про могутність імперії, що впала?

А тоді, у вертольоті, мене цікавила насамперед правда про зруйнований реактор.

Володимир Шевченко й Віктор Кріпченко снували зі своїми кінокамерами в салоні вертольота, від вікна до вікна, й теж не могли дочекатися: де ж та символічна для

Обабіч дороги обвуглені дерева. Чи громовиця торік їх спалила, чи цього року хтось випалював суху траву, але чорні скелети диких груш уже ніколи не зазеленіють...

Між тими обвугленими деревами й тими зігнутими на своїх городах уповільненими у важких рухах чорними фігурами існує чуттєва візуальна спорідненість... І наша камера не могла цього не помітити... Ліна Костенко помітно спохмурніла... Ми терпеливо чекали, коли кінооператор нарешті сховає в машину штатив.

Скільки часу відведено цьому поліському селу? І невже чорнобильський час його обвуглить остаточно?

А вчора, по дорозі на Овруч, ми зупинилися для подібної зйомки в Зоні. Шойно в'їхавши в Поліське, ми вибрали для екрана те, що було типовим для Зони...

Це було колись традиційне районне містечко... Тепер — пустка... Весною тут зараз і не пахло...

У Поліському, покинутому людьми, кінооператор зняв порожнє лелече гніздо.

Ніколи тут не панував європейський стиль життя... Навіть недалеко звідси урбаністична тимчасова Прим'ять, що колись стягнула з неба, тепер, дивлячись на порожнє лелече гніздо, не відомо, за чим тут можна шкодувати, проте душу чомусь охоплює невимовний смуток і тягуча печаль...

...Коли вертоліт вивернув свій лівий борт так, що в ілюмінаторі відкрилася для ракурсу кінокамери руїна реактора, Володимир Шевченко різким рухом відслонив навстіж вхідний люк...

Разом із гуркотом двигуна в салон вертольота увірвався тугий потік променів... Кожен із нас відчув той важкий струмінь... І кожен по-своєму ту мить запам'ятав...

Невидима сила холодним опіком проткнула мені груди, мов нечутний удар гострого списа.

Радіоактивний струмінь, спрямований реактором в амбразуру відкритих дверей нашого вертольота, ми тоді відчули не як символічний образ небезпеки для живої істоти, а як реальний факт кінозйомки.

Ми свідомо домагалися, щоб вертоліт кружляв над руїною Чорнобиля. Хотіли, щоб пілот зайшов і на друге коло... І він виконав обумовлені завдання...

Я схопився одною рукою за кронштейн ілюмінатора, а другою — обхопив за попереk Володимира Шевченка й міцно його тримав, щоб він не випав із кінокамерою крізь відчинені двері.

Шевченко торохтів своїм стареньким "Конвасом" доти, доки над розпашілим жерлом реактора вертоліт не здійснив перше коло.

А потім так само довго у відкритій амбразурі дверей стояв зі своєю кінокамерою і Віктор Кріпченко.

Вони тоді не шкодували кіноплівки, бо то був перший кінематографічний контакт із радіоактивним монстром. Відчутний...

І ніхто з нас тоді не знав, що насправді ми знімали.

Як і не знали, чи дозволять наші зйомки показати людям.

Згодом з'ясувалося: зняти фільм про Чорнобиль було набагато легше, ніж здобути право на показ такого готового фільму.

Далі буде.

•

Леонід МУЖУК

ДВОЄ В ОДНІЙ КОЛИСЦІ

Приємно дивитися на два однакових личка в дитячому візку чи за шкільною партою. Двійні народжуються приблизно 1 раз на 100 пологів, трійні — 1 раз на 1000. Газети часто повідомляють про народження 4, 5 і навіть 7 немовлят, але це виняткові випадки. До речі, останнім часом зростає кількість багатоплідних вагітностей при лікувальному використанні деяких гормональних препаратів, що має за мету усунення безплідності; після перших пологів бездітна сім'я стає багатодітною. Це можна сприймати як подарунок долі. Але лікарям є над чим працювати, щоб запліднення після їхнього втручання було більш керованим.

ЩО МОЖУТЬ І ЧОГО НЕ МОЖУТЬ ГЕНИ?

Багатоплідність — поширене явище в тваринному світі. Назагал — чим менші розміри тіла, тим більше малюків народжується. Це наслідок природного добору, спрямованого на виживання. Маленькі тварини мають багато ворогів і часто гинуть, відтак для збереження біологічного виду їхній приплід мусить бути численним. У вищих мавп (горила, шимпанзе, оранг) багатоплідність є певним відхиленням — як і в людини. Але відхиленням не хворобливим, а зумовленим “біологічною пам'яттю” про еволюційних предків.

Звична багатоплідність у зайців чи лисиць зумовлена тим, що в кожному статевому циклі з яєчників у матку виходять багато (3—7, а в домашніх свиней до 15—18) яйцеклітин — носіїв материнської генетичної інформації. Злиття кожної з них із генетичним посланцем від батька — сперматозоїдом — є початком розвитку відповідної кількості ембріонів.

Таким є механізм дво- чи багатоплідної вагітності в жінок. Двійнята, які народжуються при розвитку зародків із кількох яєчок, із генетичної точки зору не відрізняються від братів-сестер, народжених поодиноці. Вони мають половину спільних генів. За рахунок іншої половини можуть відрізнятися зростом, кольором волосся чи очей, схильністю до музики чи математики і т. ін. Іншою є ситуація, коли запліднене яєчко всупереч звичному перебігу вагітності розділяється навпіл, і з кожної його половини започатковується окремий ембріон, а зрештою народжується не одна, а дві дитини. Маючи на 100 % тотожні гени, такі близнюки в усьому однакові. Їх називають двійниками. Оскільки стать дитини визначають гени, то двійники завжди або хлопчики, або дівчатка. Їх не розрізняють товариші, вчителі — і навіть рідний батько плутає, хто з них Галя, а хто Оксана. Лише матері — таким зрячим є материнське серце! — за якимись дрібненькими відмінностями упізнають кожного з однієї колиски.

Виховання близнюків має певні особливості. Річ у тім, що такі діти схильні створювати ізольований колектив: самі з собою розмовляють, самі з собою граються. Трапляється, що їхні ігри і навіть мова незрозумілі іншим дітям. Така замкненість на собі гальмує розумовий розвиток, отже, — її треба уникати, якомога раніше долучаючи близнюків до ширшого дитячого товариства.

Якщо йдеться про двійників, то певні проблеми виникають через їхню абсолютну подібність. Деякі батьки підкреслюють її тим, що вдягають обох в однакові костюмки чи пальтечка, заплітають однакові стрічки. Відтак у під-

літковому віці діти можуть мати проблеми з самоідентифікацією — усвідомлення своєї окремішності, унікальної особистості. Не підважуючи взаємне замилювання двійників, їхню схильність кокетувати чи й пишатися своєю подібністю, треба м'яко формувати в них почуття самостійності, індивідуальної людської вартісності. Це повинно допомогти кожному в дорослому житті.

Генетиків близнюки цікавлять із наукової точки зору. Ось, скажімо, такий парадокс: двійники-юнаки побралися з двійницями-дівчатами, обидві пари народили собі дитинку — то діти ці будуть не двоюрідними, а генетично рідними. (До речі, це не вигадана, а реальна ситуація, описана в наукових дослідженнях). Але найголовніше полягає в тому, що порівняння подібності близнюків дає змогу розв'язання однієї з найважливіших задач: якою мірою гени (спадковість) впливають на фізичні (зріст, вага, постава, м'язова сила тощо) і психологічні (інтелект, темперамент) властивості кожного з нас. Ідеться про те, що всі відмінності між двійниками зумовлені лише впливом зовнішніх чинників (умов життя), тоді як двійнята відрізняються між собою за рахунок і зовнішніх, і внутрішніх (спадкових) причин. Наслідки досліджень у провідних наукових центрах світу засвідчують, що гени визначають від 10 до 50—70 % найсуттєвіших із точки зору медицини й психології індивідуальних властивостей. А така засаднича медико-біологічна характеристика, як тривалість життя, залежить від спадковості приблизно на 30 % (дослідження генетичних впливів на старіння було проведено, зокрема, в Інституті геронтології; в наших клініках проходили повне медичне обстеження близнюки віком від 20 до 80 років).

Теоретичне значення наукового вивчення близнюків очевидне, але його наслідки суттєві й для практичної медицини. Що витікає з того, що найнебезпечніші серцево-судинні хвороби (серцевий інфаркт, крововилив у мозок) певною мірою зумовлені спадковістю? Чи кожен, хто успадкував “погану” серцево-судинну систему, приречений на ранню смерть чи інвалідність? Ні. Будь-які спадкові

механізми реалізуються (або не реалізуються) лише за певних умов. Якщо ви, пані й панове, маєте в роду непоодинокі випадки важкої серцево-судинної патології, якщо інфаркт або інсульт підстергали ваших батьків і бабусь-дідусів у молодому віці, мусите на це зважати. Що попови можна, те дякові зась: людина, не обтяжена спадковістю, може собі дозволити і те, і се, але генетична схильність до патології обмежує її можливість. Палити шкідливо, і це стосується всіх, але насамперед кинути цигарку мусять ті, хто має у родоводі серцевий інфаркт чи рак легенів.

Кілька слів про гостру проблему сьогодення — рак молочної залози. Поширеність цього захворювання зростає. До цього сприяються, зокрема, зменшення кількості вагітностей і пологів упродовж життя жінок і відмова від годування немовлят материнським молоком, яке замінюють штучними харчовими сумішами. Так ось: дослідження близнюків показало достатньо велику питому вагу спадковості у виникненні злоякісних пухлин у грудях. Безнадія? Ні: народжуйте й годуйте не з пляшечки, а з материнського ества, і тоді обтяжена спадковістю залишиться потенційною загрозою, яка не матиме реалізації. І ще одна заувага. Вона адресується всім жінкам без винятку, але особливо тим, чії матері чи сестри мали пухлину в молочній залозі: періодичне самообстеження (обмацування грудей) і лікарські консультації обов'язкові. Починати їх треба вже після 40 років, а після 50 вони мусять стати правилом. Насамкінець скажу, що дослідження близнюків довели: схильність до народження близнюків також залежить від спадковості. Непоодинокі випадки, коли двох у колиці гойдали і бабуся, і донька, і онука... Хоча виховувати й виховати двох важче, ніж одного, але така спадковість — Божий дар.

В ОДНІЙ КОЛИСЦІ — ДВА ЗЛОДІ?

Зі зрозумілих причин маємо бути обережними, говорячи про генетичне підґрунтя асоціальної (кримінальної) поведінки. Славет-

Фото Г. Оберської

ний філософ-енциклопедист Дені Дідро ще 200 років тому висловив припущення, що саме спадковість визначає суспільну долю людини: “Тепла кімната, прикрашена маленькими баночками. На кожній із них наклейка: вояки, посадовці, філософи, поети... Є баночки з королями, баночки з придворними, з повіями...” Не маючи гадки про молекули — носії генетичної інформації, філософ писав навіть про посуд, у якому їх можна зберігати. У наукових дослідженнях так сьогодні й робиться (хоча баночки не схожі на ті, в яких тримають сметану).

Італієць Чезаре Ломброзо (1835—1909) вважав, що є люди, які народжуються з активними “центрами злочинності й убивств” у мозку, відтак тюрма — їхня неминуча домівка. Висновок? Розпізнати, знищити чи принаймні каструвати приречених на злочин. “Хайль Гітлер!” У третьому рейху “злочинних дегенератів” винищували систематично — на жаль, нікому не спало на думку розпочати це з Гітлера. На щастя, реальна ситуація спадковості й криміналу не є аж такою похмурою. В таблиці наведені об'єднані матеріали про кримінальну поведінку близнюків, оприлюднені провідними генетичними центрами світу. Отже, двійники (однаковий генотип, третій стовпчик) частіше, ніж двійнята (половина тотожних генів, третій стовпчик), подібні щодо конфлікту із законом (відповідно 68 % та 28 % випадків). Істотним є поділ на засуджених уперше і рецидивістів. Поведінка останніх більше залежить від спадкових чинників: подібність двійників ушестеро (77 % : 12 % = 6) більша, ніж двійнят. Чи мусимо погодитися з Д. Дідро та Ч. Ломброзо? Не поспішаймо. Дивлячись на небо, бачимо, що Сонце обертається навколо Землі, але знаємо, що світило стоїть, а “бігає” наша планета. **Генетичні**

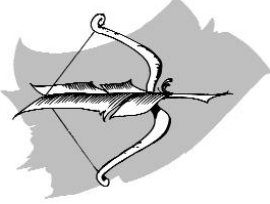
чинники впливають на ті особливості психології, які лише за певних умов можуть привести людину до злочину. Наприклад, стійкість до руйнівної дії алкоголю значною мірою залежить від генотипу; в свою чергу, алкогольна залежність і алкогольна психопатія — одна з передумов криміналу. Але стане чи не стане людина п'яницею, скоїть чи не скоїть п'яний злочин, залежить насамперед від виховання, освіти й тієї психологічної атмосфери, яку визначають родина, друзі, співробітники — зрештою те, що робиться в суспільстві. Це стосується не лише алкоголізму, а й більш тонких механізмів, які регламентують поведінку: збудливість, дратівливість, схильність до “накопичення образ” (дійсних чи уявних), заздрисність, ставата орієнтація тощо мають певний генетичний підморок, на якому — опосередковано — може реалізуватися (чи не реалізуватися) конфлікт із законом.

Проблема спадковості й психотипу — надзвичайно гостра, коли йдеться про людей при владі. Цитую А. Белякова (“Юність вождя”, 1934): “1891 год, голод в Поволжье. 21-летний Владимир Ульянов — ЕДИНСТВЕННЫЙ ПРЕДСТАВИТЕЛЬ МЕСТНОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ, который принципиально выступает ПРОТИВ оказания помощи умирающим крестьянам. Ленин имел мужество открыто заявить, что последствие голода — рождение промышленного пролетариата — явление прогрессивное, ибо двигает нас к социализму”. Можемо згадати й старшого брата Олександра, “бомбиста”. Йдеться про т. зв. “сенсорно-логічних екстравертів” (СЛЕ). Характерними їхніми рисами є рішучість, схильність до авторитарності, працездатність і жорстокий прагматизм, який — за певних обставин — суперечить моралі й закону. Саме такими були всі “скажені вожді” від Олександра Македонського до Сталіна, Гітлера й Пол Пота. Однак до когорти СЛЕ належать і Мойсей (той, що вивів євреїв з єгипетського морок), і Богдан Хмельницький (той, що рятував українців від морок татарського і польського, а завів у російський). Характер (психотип) лідера — це, зрештою, його робочий інструмент. Лісоруб із сокирою і бандит із сокирою — різні персони.

• **Володимир ВОЙТЕНКО**, професор

Подібність (+) і розбіжність (-) кримінальної поведінки близнюків (у %)

Категорії правопорушників	Двійники		Двійнята	
	(+)	(-)	(+)	(-)
Усі засуджені правопорушники	68	32	28	72
Засуджені вперше	64	36	53	47
Засуджені повторно (рецидивісти)	77	23	12	78

— **Юрію Михайловичу, Ваша продукція — українська?**

— Судить самі: 2002 року “Атлантик” дав життя серії “Класичний джаз”, — п’ятнадцять дводискових проектів, і вона була визнана кращою в світі. А українські проекти — “Етнічна музика” з автентичним виконанням, рок-гурти, попсові проекти привернули до компанії увагу тих, хто воліє збирати колекцію національної музики на сучасних носіях.

Це музичні серії “Рок-легенди України” в подарунковому виданні — 19 дисків, серія “Українські народні пісні”, яка вже містить 8 дисків, а також сучасна інтерпретація національної традиційної музики, — вже готові 6 проектів. Почалося успішне життя проектів “Українські пісні 70-х”. Сподіваюся, що видамо літопис української естрадної пісні аж до ХХІ століття. Користується попитом “Музика для релаксації”, “Голоси птахів”, “Звуки природи”, серія “Музика народів світу”, всі інструментальні хіти, — це десятки проектів.

— **Три роки тому компанія “Атлантик” почала співпрацювати з ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка, благословивши в світ серію “Українська колекція. Етнічна музика України”.**

— Це п’ятнадцять дисків із записами автентичних виконавців, вони — справжній подарунок для вчителів народознавства, шкіл, музичних закладів, просто меломанів. Разом із “Просвітою” ми організували експедиції в різні куточки України, йдуть нові записи, — час вимагає, аби, не гаючись, ми встигли записати все те, що збереглося в народі, аби народна музика кожного етнічного регіону була зафіксована на дисках, зберігаючи мистецтво наших пращів. Етно-музикологи України включилися в цю роботу. Є речі просто унікальні: півтора року тому Львівська консерваторія дозволила компанії “Атлантик” використати воскові валики Едісона із колекцією Роздольського початку ХХ сторіччя, записами, зробленими Лесею Українкою та Климентом Квіткою. Зняти звук із цих валиків нам допомогли в Інституті реєстрації інформації. Ми розробили спеціальний якісний лазерний пристрій, безконтактний, ошадливив до валиків Едісона. Нині зі знятим матеріалом уже працюємо ми. Сподіваємося успішно донести його до сучасників.

— **Автентична музика має свою специфіку, градацію — навіть не уявляю, як у всій повноті її можна зібрати...**

— Ми спочатку планували видати 25 дисків — за кількістю областей, але нині бачимо, що дисків буде значно більше. Адже, наприклад, лише Івано-Франківщина має такі збережені багатства, що хочеться зафіксувати кожен район, кожне село...

У дев’яності роки я викладав у Політехнічному інституті, читав лекції, захистив докторську дисертацію. Потім поїхав в Америку, де закінчив бізнес-школу. Повернувшись додому, ми створили перший в Україні завод із виробництва компакт-дисків, я деякий час був його директором. Потім був головою Всеукраїнської спілки користувачів об’єктами авторських і суміжних прав, а паралельно займався видавничою справою й виданням переважно українського продукту. Чому? Я зрозумів, що цього немає, і якщо ми цього не зробимо, — ніхто не зробить. Росія просто задавить своїм продуктом: це й російська естрада, й авторське виконання російських колективів і тому подібне. У такій ситуації українські виконавці не можуть конкурувати з росіянами. І п’ять років

Близькі кружальця компакт-дисків непомітно, але назавжди закотилися в наш побут, витіснивши не лише стрічкові магнітофони, а й традицію слухати живу музику — від троїстих сільських музик до філармонійних концертів. Третє тисячоліття ми стрічали мелодіями з власних, хай і скромних, фонотек, лише побіжно завваживши, що національна музика й національні виконавці в них представлені більш ніж скромно. Що лягає на доріжку слуху нашого обивателя, як формуються його смаки сьогодні, коли в Україні налічується понад півсотні рекордингових компаній, які продукують один мільйон музичних компакт-дисків щомісяця? Статистика свідчить, що CD із репертуаром російських виконавців — понад половину, західні виконавці посідають 40 %, і лише 7—8 відсотків із усієї структури виробництва компакт-дисків відводиться українській музиці всіх жанрів. Якщо зауважити, що на українську душу припадає 0,25 шт. музичних CD на рік (у десятки разів менше, ніж у розвинених країнах світу), то національне — україномовне звучання музичного простору через CD власного виробництва важко означити навіть сотими. Сподівань на прийдешнє також мало: майбутнє покоління сидить за комп’ютерами, користуючись CD-ROMами з різними комп’ютерними іграшками та навчальними програмами, які є нічим іншим, як англомовним продуктом із меню, перекладеним російською мовою або повністю російським продуктом. Українськомовних комп’ютерних іграшок і навчальних програм українською мовою на ринку практично не існує. Справа зроблена: чутливі до попиту оптовики відмовляються від українськомовного продукту, посиляючись на відсутність інтересу до нього серед населення.

Про це і не тільки ми ведемо розмову з нашим гостем, намагаючись окреслити проблеми українських рекордингових компаній, що діють в Україні. Знайомтеся: Юрій Михайлович ГАНДЗЮК, директор рекордингової компанії “Атлантик”, яка створює українські мультимедійні проекти і поширює їх в Україні. Компанія існує з 1990 року, і її продукцію можна сміливо назвати якісною, добротною.

ГОСТРІ КУТИ КОМПАКТ-ДИСКІВ

тому я прийняв таке вольове рішення: видавати українські диски. Це стало справою життя. Я багато їжджу Україною, бачу — рік—два—три, — і все: автентичного фольклору вже не буде, якщо ми не запишемо сьогодні носіїв фольклору, не звершимо цього проекту, який, до речі, з часом стане безцінним.

— **Скажімо, наше інтерв’ю прочитайте у Львові, Чернівцях, Тернополі й захочуть приєднатися до проекту...**

— По-перше, треба, аби вони виходили на контакт із “Просвітою” або з нами. Адже в супроводжувальному прес-релізі, а фактично — брошурі до проекту “Етнічна музика України” ми описали всі свої проекти. Ми роздавали цю інформацію в Дніпропетровську, Харкові, Одесі, у Верховній Раді, на Форумі видавців... І звідти можна багато взяти.

— **Час від часу по телевізору ми бачимо, як бульдозер нищить піратські диски... Ці закони, які нині на сторожі авторського права, вони діють?**

— До речі, про закон, — я був співавтором його. Перший закон прийняли 2000 року — закон про розповсюдження аудіовізуальних творів і фонограм, зараз його доповнено, він має назву “Закон про розповсюдження аудіовізуальних творів — фонограм, відеограм та комп’ютерних програм”.

За кордоном один закон — Закон про авторське право та суміжне право, і цей закон треба виконувати. У нас має бути теж один закон про авторське право. І якби ми його виконували, не потрібно було б законів про ліцензування оптичних носіїв, про розповсюдження і так інше. До речі, якщо б це відслідковувалося, то російський продукт, який використовує сьогодні 300 мільйонів людей, не мав би такого поширення. Недавно був у Львові, запитав у директора магазину Петра Мацкевича: “Чому у вас мало українських дисків?” А він відповідає: “Хочуть слухати “совок”, тому й мало”.

Ось чому український проект — це максимум 25 мільйонів покупців. 25 проти 300, ось така співвідносність.

— **І ще варто додати, що росій-**

Президента В. А. Ющенка зацікавила діяльність директора рекордингової компанії “Атлантик” Юрія Гандзюка

ські диски виготовляють в Україні, тут же поширюють...

— Ось у чому річ! Якщо ми зробимо запит: яка кількість мас-медіа була зареєстрована в 2005 році, то побачимо, що 20 % — українських, а 80 % — російських, російськомовних.

— **Тут доречно поговорити про піратство та боротьбу з ним.**

— Що таке “піратство”? Звичайно ж, ідеться не про буквальне значення цього слова, а про діяльність поза законом у сфері, пов’язаній зі створенням, поширенням і використанням прав інтелектуальної власності: незаконне копіювання та поширення звукових носіїв без дозволу правовласників у промислових масштабах. Сфера піратства охоплює весь музичний бізнес і фонограмну індустрію України. Так, зокрема для України, за оцінками ІПРА (International Intellectual Property Alliance), втрати від піратства в фонографічній галузі становлять близько 120 млн. доларів на рік, а в галузі відео — понад 40 млн.

Усе це оцінки ймовірних втрат, які понесли американські правовласники в Україні, а не загальні оцінки впливу піратства на економіку нашої держави.

З огляду на неможливість у

більшості випадків отримати прямі достовірні дані (адже самі “пірати” не квапляться подавати інформацію про свою діяльність ані до статистичних, ані до податкових органів), методи оцінки втрат від піратства нагадують способи, що застосовуються для оцінки масштабів тіньової економіки загалом, з урахуванням специфіки галузі.

За нашою оцінкою, середній рівень піратства в країні перебуває у межах 60—65 %. Причому в таких містах, як Київ, Одеса, Львів, піратських CD продається приблизно 50 % від загальної кількості, у Донецьку, Луганську, Краматорську — 85—90 %. У деяких регіонах рівень піратства значно вищий за аналогічні показники у містах і сягає 95 %.

Ці музичні диски відрізняються від “фірми” якістю поліграфії, пакуванням, штрихкодами та псевдокопірайтами. Останнім часом набули широкого поширення CD-R диски без поліграфії із музичними записами лише в паперовому або поліетиленовому конверті, які пропонують “лоточники” в підземних переходах, біля метро, на парковках та інших місцях. Це, вочевидь, пояснюється тим, що наш вітчизняний споживач у більшості своїй розуміє, що йому про-

понується контрафактний продукт, та переймається лише двома моментами: ціною товару та якістю запису.

Найпомітнішим елементом піратської інфраструктури залишаються роздрібні торговці, вуличні й базарні “лоточники”, однак вони, завдяки масовості та мобільності, успішно проходять крізь обляви та “зачистки”, що час від часу влаштовують правоохоронці. До того ж сучасне українське законодавство дозволяє індивідуальним підприємцям (у тому числі й “лоточникам”) не вести бухгалтерського обліку й не сплачувати всіх податків, а лише регулярно оплачувати патент на підприємницьку діяльність.

“Піратів” стимулює повна відсутність їх осуду громадською думкою, це й не дивно, якщо взяти до уваги, що і радянська альтернативна “магнітофонна культура”, й сучасне аудіопіратство діяли й діють як свого роду механізм “соціальної справедливості”: втрачають на ньому люди реально чи потенційно багаті (“зірки шоу-бізнесу”), а заробляють не лише “пірати”, а й прості споживачі, які одержують більш-менш нормальний продукт за ціною в кілька разів нижчою від світової.

— **Від піратства програс видавець легального аудіопродукту (а отже, і його автор), зате вираз його “тиражувальник”. Розвиток бізнесу піратськими методами потребує значно менших витрат та інвестицій, аніж легальними. Безперечно, втрачає на цьому державний бюджет і міжнародна репутація України, тож усі держави з піратством борються, але Україна — дуже мляво й малоефективно. Чому?**

— Спробуємо окреслити деякі чинники, які породжують високий рівень піратства в країні: перш за все те, що в Україні є попит на недорогу піратську продукцію та низька конкурентоспроможність власної, національної аудіопродукції, навіть на внутрішньому ринку, орієнтація слухача переважно на закордонний товар, неспроможність авторського й виконавчого середовища захистити інтереси правовласників. Поки що відповідні структури держави не змогли високого рівня корумпованості чиновників і правоохоронців. На жаль, можемо говорити й про неадекватність митних бар’єрів, що уможливило масовий імпорт піратської продукції. А ще визнати наявність вільної й недорогої робочої сили для налагодження роздрібної піратської торгівлі й підпільного “кухонного виробництва”.

— **Як змінити ситуацію?**

— Тільки через подолання економічної кризи, істотне піднесення купівельної спроможності населення та рівня його зайнятості, ефективну боротьбу з корупцією в державних органах влади й правоохоронних органах, політику “легалізації”.

Має працювати ефективний протекціонізм щодо вітчизняних авторів, виконавців, розширюватися ринок вітчизняних фонографічних продуктів. Ідеться і про правовий протекціонізм, і про фінансовий і податковий підтримку, і про сприяння самоорганізації українських правовласників. Варто відзначити, що вже відбувається активізація авторів, виконавців і виробників фонограм, створюються організації колективного управління правами, захисту своїх інтересів. Але: змінити ситуацію на краще може лише цілеспрямована політика нашої держави на підтримку українськомовного продукту.

● Розмову записала
Любов ГОЛЮТА

БЛАГОВІЩЕННЯ

Це одне з найбільших дванадесятих свят року, яке за важливістю прирівнюється до Великодня, адже нині — початок нашого спасіння.

Ще в часи Старого Завіту Господь через пророків обіцяв людству визволення з-під влади смерті й рабства гріха, в яке воно потрапило через переступ і непослух. Гріх не був створений Богом і не притаманний людській природі, тож і спасіння полягає в очищенні, обоженні людської природи, в поверненні її до первісного стану, до блаженного перебування у вічності разом із Господом. Незбагнений Божий промисл обрав таку форму спасіння людства як Боговітлення і принесення себе в жертву на викуп за наші гріхи. Для виконання цієї Божої місії необхідно було знайти таку чисту, непорочну й святу Діву, яка була б готова прийняти в своє лоно Самого Господа Невмістимого, що створив увесь Всесвіт, що має владу над життям і смертю. Вона повинна була бути такою чистою, святою, наповненою любов'ю, щоб могла вмістити в собі абсолютну Чистоту, абсолютну Святість і абсолютну Любов, бо гріховна людина цього не змогла б. І така Діва знайшлась, одна-єдина, серед усіх поколінь і народів — Діва Марія, дочка Іоакима й Анни, від роду царського і архієрейського, Діва, яка Сама стала Храмом, Небесною Брамою, кризь Яку увійшов до нас Господь і кризь Яку ми входимо до раю, Небесною Ліствицею, яка з'єднала небо з землею, Купиною Неопалимою... — такою провіщали її старозавітні пророки.

У статті “Стрітенська свіча цей день осія” (число 7 за 2006 р.) ішлося про те, як готувала себе Діва Марія, щоб послужити незбагненній тайні Боговітлення, яка прихована навіть від Ангелів. Додам, що, постійно перебуваючи в молитві й добре знаючи Священне Писання, Вона знала й про те, що саме Вона має народити Божого Сина, — і зі смиренням чекала цього дня. Коли ж їй виповнилося 14 років, архієреї єрусалимського храму, при якому Вона жила, стали примушувати її переселитися в дім людський і, подібно до інших, вийти заміж. Але Марія приголомшила їх тим, що сказала, ніби Вона з дитинства присвятила себе єдиному Богу, і дала Йому обітницю назавжди зберегти своє дівство, і тому ніяк не може поєднатися зі смертним чоловіком, і ніщо в світі не примусить її це зробити!

Архієреї здивувалися новизні цієї обітниці, бо досі на всій землі не було дівчини, яка б обіцяла Богу назавжди зберегти своє дівство для Нього, — Вона була першою. Архієреї не знали, як їм повестися з Нею, — вони не могли більше залишати її при храмі, але й не могли заручити насильно з чоловіком, щоб не прогнати Бога. Тоді, як пишуть різні історики Церкви, особливим одкровенням Божим було вказано заручити її з Йосифом, що був неodrужений, для того, щоб він оберігав її чистоту. Живучи в домі Свого обручника, Марія продовжувала безперервну молитву, читала Святе Писання, займалася рукоділлям. Дім Йосифа був для Неї храмом, з якого Вона нікуди не виходила, оберігаючи себе від усього світлого і гріховного, що є в миру. Через деякий час Господь послав до Неї Архангела Гавриїла благовістити про дивне зачаття Сина Божого. Зі страхом і трепетом представ перед Нею Гавриїл, бо вже Вона була не звичайною дівчиною, а Царицею Неба і Землі, вищою за всіх Ангелів і Архангелів, — і возвеличив її такими словами: “Радуйся, Благодатная! Господь з Тобою! Благословенна Ти між жонами!” (Лк. 1. 26—38). Як навчає святий Петро Могила в “Катехизисі”: “Маєш вірити тому, що це величання не є вимисли людські, але з неба, від Господа Бога прислане через Архангела Гавриїла, який ніколи б не наважився так Діву величати, коли б не мав щодо того доручення від Господа Бога”. “Дух Святий найде на Тебе і сила Вишнього осінить Тебе!” — промовив Архангел, і коли Марія смиренно відповіла: “Я Раба Господня — не-

хай буде Мені по слову твоєму!” — тієї ж миті порушилися закони природи, Слово стало Тілом, прийнявши в Свою утробу невимістимого Бога, Діва стала Небом, Божим Престолом, Храмом, Сама стала Святею Святих... Тому й Православна Церква навчає, що “Богородицю Діву шанувати і звеличувати належить не тільки над усіма святими, а й над чинами Ангельськими, над Херувимами та Серафимами, і після Господа Бога Вона першою гідна честі й пошанування, згідно зі словами Самої Богородиці: “Ось бо віднині убожати-муть Мене всі народи”.

Архангел відкрив Діві Марії те, що й родичка її, Єлизавета, дружина первосвященника Захарії, будучи в старості, також зачала сина, і вже на шостому місяці. Сповнена Духа Святого, Марія поспішила з Назарета до нагір'я Іудиного, щоб привітати Єлизавету, і як тільки Єлизавета зачула привітання Маріїне, то сповнилася також Духа Святого і сказала, повторивши майже слова Архангела: “Благословенна Ти між жонами і благословен Плід утроби Твоєї! І звідкіля мені це, що Матір Господа Мого прийшла до мене?” (Лк. 1, 42—43), — тобто першою назвала її Божою Матір'ю саме Єлизавета, що носила в утробі Іоана Хрестителя, котрий через голос і слово Марії прийняв також Духа Святого і затріпотів, зрадівши. Отже, Діва Марія, сповнившись Духа, наповняла ним тих, що говорили, — і вже говорили вони не від себе, а Дух Святий говорив через них, як і через Архангела.

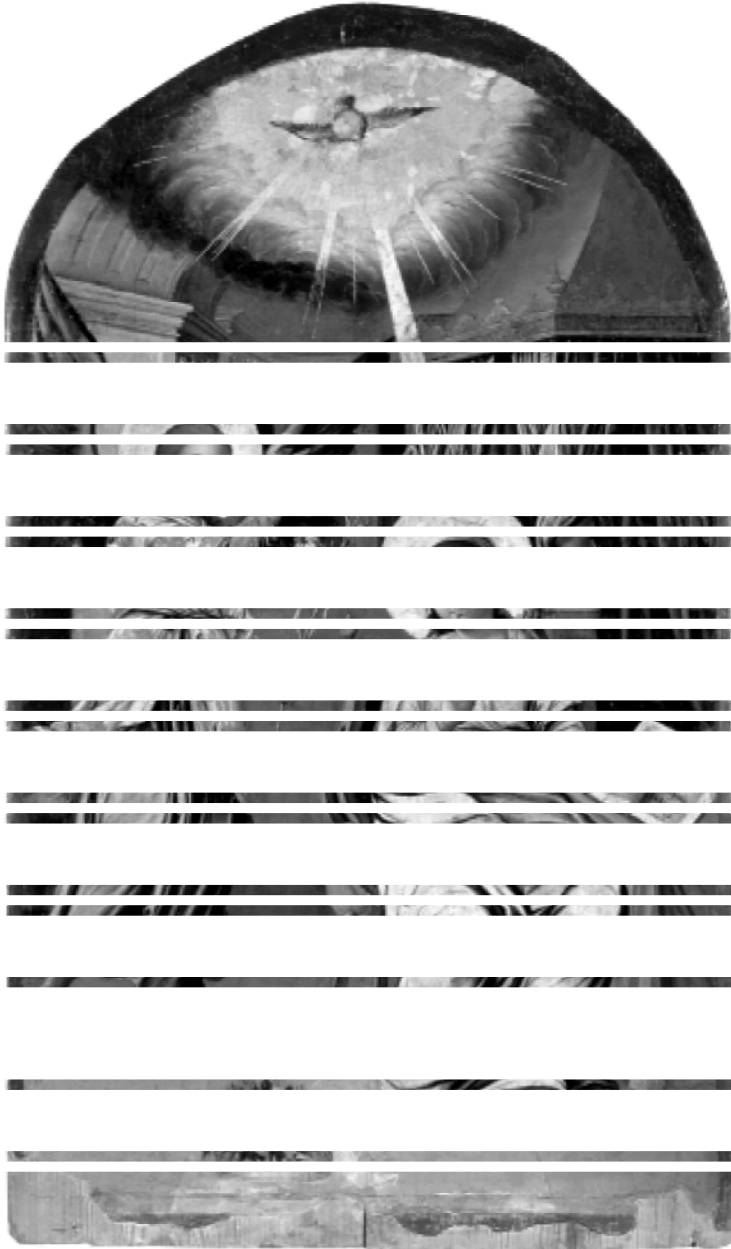
Тим-то й слова, сказані Архангелом і дослівно повторені Єлизаветою, є словами Духа Святого, а отже, й Самого Господа про Діву Марію. Тож закономірні й слова Самої Діві Марії.

“Величає душа Моя Господа, і зрадувався дух Мій Богові, Спасу Моему, що зглянувся на смирення Раби Своєї — ось бо віднині убожати-муть Мене всі народи!” (Лк. 1, 46—48). А згодом і Сам Спаситель підтвердив ці слова, сказані Духом через жінку: “І сталося: як Він ще говорив, одна жінка з народу свій голос піднесла і сказала до Нього: “Блаженна утроба, що носила Тебе, і груди, що Ти їх ссав!” А Він сказав: “Так!” (Лк. 11, 27—28).

Як уже сказано вище, у Старому Завіті безліч разів у символічних формах явлено образ Пресвятої Богородиці.

Це про Неї пророко співав цар Давид-псалмист: “Стала Цариця праворуч Тебе, в ризи позолочені зодягнена, прикрашена...”, “Вся слава дочки Царя в Ній Самій...”, “Пом'яну ім'я Твоє у всякому роді й народі...”, “Заради того люди всі вихвалятимуть Тебе і прославлятимуть ім'я Твоє повік віку” (Пс. 44, 10—15; 18).

Святий Дух промовляв також і через святих отців Церкви, що в перші віки християнства створили пречудові церковні піснеспіви на прославлення Пресвятої Богородиці — тропарі й кондаки Богородичних свят, догматики й стихирі, ірмоси й канони, в яких викладене водночас і православне вчення про Божу Матір, і значення її подвигу для спасіння людства. Особливо прекрасними, справжніми перлинами духовної давньої поезії є канони (молебні, покаянні й подячні) до Пресвятої Богородиці, в яких поруч зі словесл'ям, подібним до Ангельського (“Радуйся!”), розкриваються старозавітні символи, натхненно оспівується пречисте і благословенне вмістище най-

“Благовіщення”. Друга половина XVIII ст. Походить із Борисоглібської церкви Києва

більшої Божої Тайни: Радуйся, земле Ненасіянная; радуйся, Купино Неопалимая; радуйся, Глубино Неудобозримая; радуйся, Божественна Стамно Манни (сосуд із манною небесним хлібом); радуйся, Палато всіх Царя; радуйся, Престоло огненний Вседержителя; радуйся, Цвіте Неувядаємий; радуйся Сладкоуханный Кріне, вірних благоухай; радуйся, Кадило Благовонное і Мירו Многоцінное; радуйся, Чертоже Всесвітлий; радуйся, Огненная Коліснице Слова; радуйся, Одушевлений Раю, Древо посреди ім'яй жизни — Господа; радуйся, Гору Несікома; радуйся, Руно Орошенное, Одушевленное; радуйся, Звіздо являющая Солнце (тут — Сонце правди, Христа); радуйся, Звізди Незаходимия Мати; радуйся, Ключу Царства Небесного — і т. ін.

Неможливо без розчулення сприймати ці пречудові твори, натхненні Духом Святим, а отже, зіслані нам Самим Господом як найдосконаліший взірць достойного величання Богородиці, що вища є від усіх Ангелів і від усієї тварі земної й небесної. Тож не дивно, що з цими зразками склалися пізніше акафісти до численних чудотворних ікон Пресвятої Богородиці, через які Дух Святий посилав не тільки зцілення від хвороб, а навіть порятунків від ворогів (згадаймо чудо в Почаєві 1675 р., в Новгороді, чуда від Чернігівської Єлеської ікони, Вишгородської, Казанської, Козельщанської, Ахтирської та ін.), молитви й інші духовні пісні (канти, псалми). Справжніми перлинами

поезії рясніє давня українська література XVII—XVIII ст. — це твори Дмитрія Ростовського, Феодана Прокоповича, Єпіфанія Славинецького, Георгія Щербацького... Однак більшість авторів духовних пісень і віршів залишилися невідомими, — творились вони в монастирях (зокрема в Києво-Печерській і Почаївській лаврах) талановитими ченцями, священиками, дяками, кліриками, учнями духовних шкіл. А як неперевершено оспівав Божу Матір Т. Г. Шевченко! Це є і словесл'я Матері, Заступниці скривджених, і молитва за долю, рідного народу:

*Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю,
На милосердіє твоє,
Все упованіє моє
На тебе, Мати, возлагаю.
Святая сило всіх святих,
Пренепорочная, благая!
Молюся, плачу і ридаю:
Воззри, Пречистая, на їх,
Отих окрадених, сліпих
Невольників. Подай їм силу
Твого мученика сина,
Щоб хрест-кайдани донесли
До самого, самого краю.
Достойно петая! благаю!
Царице неба і землі!
Вонми їх стону і пошли
Благий кінець, о Всеблагая!*

Святування Благовіщення встановлено Церквою в IV ст. (дата його визначена відрахуванням 9 місяців від Різдва Христового). Оскільки це початок нашого спасіння, а Воскресіння (Пасха) — його завершення, тож і в народі існує бла-

гочестиве повір'я, що це свято рівне Великодню: “Яка погода на Благовіщення, така буде й на Великдень”; “На Благовіщення та на Паску грішників у пеклі не мучать”; “На Благовіщення птиця гнізда не в'є, дівка коси не плете”; “Якщо яка-небудь птиця проспить Благовіщенську заутреню або в цей день зів'є гніздо, тоді віднімаються у неї крила на кілька днів, і вона не може літати, а тільки бігає по землі, розчепірівши крила”. За народними уявленнями, зозуля — єдина птиця, яка вила гніздо в цей день, і за це Бог її покарав: вона не має свого власного гнізда і підкладає свої яйця в чужі. На Благовіщення прилітають ластівки і лелеки, “бусол знесе перше яйце”.

Вірили також, що на Благовіщення, як і на Великдень, сонце грає-переливається різними кольорами. Це можна побачити на світанку, вийшовши на гору або до річки.

Від Введення (4 грудня) до Благовіщення не можна копати землю, “бо земля відпочиває і набирається сили”, а від Благовіщення можна працювати на ній, бо в цей день “Бог благословляє землю і всяке дихання” або, як вірили гуцули, “Бог вкладає голову в землю, щоб її розігріти, і від того будиться вся звірина, що спала в землі — муравлі, жаби, гади” (Воропай, Т. 1, с. 278). “Бог благословляє в цей день рослини, і все починає рости. Цвітуть перші весняні квіти — проліски, первоцвіт, ряст, сон-трава”, “Як знайдеш у цей день ряст, то зірви, кинь під ноги, топчи й промовляй: “Топчу, топчу ряст, дай, Боже, діждати і на той рік топтати” або “Топчу, топчу ряст, Бог здоров'я дасть!” — тут відгомін поклоніння природі, що рослина має передати свою животворчу силу людині. “Якщо на Благовіщення, йдучи по воду, дівчина знайде квітку первоцвіту, то це знак, що цього літа вона заміж піде” (Воропай). Вірили також, що в цей день св. Архангел Гавриїл золотими ключами відмикає небо, щоб дощ землю змочив.

Оскільки наші пращури антропоморфізували всю природу, то особливої уваги удостоїлася земля як жінка-мати, що родить усе зело і древо. Тому ще збереглися відголоски цих уявлень у народних повір'ях: на Волині і в деяких інших регіонах вважалося великим гріхом бити землю, особливо до Благовіщення, бо вона нібито була вагітна паростами рослин і трави. У цей час навіть заборонялося вбивати в землі кілки, не можна було розпочинати будівництво, гордити плоти.

Особливою містикою у фольклорі овіяний випадок, який трапляється дуже рідко, — коли Благовіщення співпадає з Великоднем. Вважалося, що якщо не одправити в церквах Благовіщенську утрено (а вона в тому випадку поєднується з Пасхальною Всенічною), то сонце не зійде (такі легенди записала я в своєму рідному селі на Хмельниччині, подібне фіксує й Іван Франко в с. Нагуєвичі).

До речі, саме таке співпадіння сталося 7 квітня 1991 р., і в той час у Києві можна було почути різні містичні оповіді та передбачення на цей рік. Одні говорили, що він буде важким, апокаліптичним, бо, мовляв, саме в день Благовіщення був розп'ятий Христос, тож має статися щось особливе, інші ж навпаки, запевняли, що це дуже добре знамення. І що ж — подібно до того, як Христос, розп'ятий на Хресті, воскрес і розірвав віковічні кайдани смерті, воскресла з попелу українська держава, сталося те, чого чекав наш народ ціле тисячоліття! Христос воскрес, і воскресли наші душі, омивши їх чесною своєю Кров'ю — і Україна воскресла, омившись кров'ю мільйонів мучеників. Чудо 1991 року — пряме свідчення того, що Україна знаходить під особливою опікою Божої Матері, молитвами Якої ми здобули не лише духовне, а й національне визволення.

• Людмила ІВАННИКОВА

БУКОВИНА — ОДИН ІЗ КИЛИМАРСЬКИХ ЦЕНТРІВ УКРАЇНИ

Народне килимарство XIX—початку XX ст. — яскрава сторінка в історії українського мистецтва. Як свідчать збережені до нашого часу зразки з першої половини XIX ст., Буковина вже тоді мала добре розвинене килимарство і була одним із трьох килимарських центрів в Україні.

Виробництво килимів із рослинним орнаментом поширилося в XIX ст. на Катеринославщині, у північній частині Херсонщини, у східній і західній областях Поділля та Буковини.

Цікаві зразки буковинських килимів XIX ст., оздоблених стилізованим квітковим орнаментом, діляться до наших днів. Кілька з них зберігаються у фондах Львівського музею етнографії і художнього промислу.

Про реалії сучасного килимарства Буковини розпитуємо майстра народної творчості, відому килимарницю з села Нагоряни, що на Кельменеччині, **Вікторію КИТАЙГОРОДСЬКУ**.

“КИЛИМАРСТВО — ВІЗИТІВКА КЕЛЬМЕНЕЧЧИНИ”

— **Килимарство як ремесло дісталось Вам у спадок від батьків?**

— Це справді спадок, і не лише від мами, а й від тата, який мав сукнобійню і ткав сукно для всієї округи, та й від усього нашого роду-люду. Мої Нагоряни не мислили себе без ткацтва. Тут не було хати без ткацького верстата. Тому природно, що килимарство стало візитівкою Кельменеччини. Довгих зимових ночей ніхто в нас не марнував на сон. До третій півні ткали, а як надворі починало сіріти — бігли в поле. Не йшли, а летіли, аби більше займити.

Від мами Ольги мені дістався найбільший спадок — уміння працювати. Вона була ретельною господаркою. Ці риси її вдачі, вочевидь, допомогли не тільки вижити, а й поставити на ноги дітей, коли нас у 1947 році осиротив один “добродій” із сусіднього села Макарівка. Він убив тата, який повертався з війни після відбудови Ленінграда. По війні солдатів із західних областей демобілізували не відразу. Тому мамі довелося добре впрягтися, щоб і через сирітство, і через голод, і через колективізацію нас трьох витягнути... Щоправда, ми й самі, як могли, вчилися жити. І мамину роботу переймали на льоту: вишивку, прядіння, ткацтво. Перед моїми очима й тепер стоїть мамина ткана верета (з тонкошерстої волосової пряжі) з перетканими каліновими гронами та зозулями. Мені малій здавалося, що ті птахи ось-ось злетять із чорного тла.

— **Коли Ви вперше стали до ткацького верстата?**

— Коли вже тримала в'язи (шию). Мама садила мене на коліна, і ми “удвох” сіяли човник із

кінця в кінець. Ткали полотно на рушники, сорочки, скатерки, на лавники, верети. Сировину для цього заготовляли самі — сіяли прядиво, тримали овець.

Самостійно я почала ткати в 12 років — зробила свою першу верету. Відтоді почалася моя пора — ткати. Робота за верстатом для мене не робота, а свято душі. Це справжня насолода, коли за кілька годин із простої пряжі з'являються дзвіночки, мальви або ружі. Навіть коли на горіді сапаю або корівку доглядаю, чи сіно складаю — усе про ті квітки думаю. Спочатку вони з'являються в моїй уяві...

“КОЖЕН УЗІР СТВОРЮЄ СВІЙ ЕФЕКТ”

— **Який зі способів ткацтва полюбляєте найбільше й у чому його перевага?**

— На декоративність ткацтва значною мірою впливає техніка. Кожне сплетіння створює свій декоративний ефект. Наприклад, гладке і рівномірне сплетіння відзначається спокійною ритмічністю, різні види скісного (чиноватого) ткацтва — “качельця”, “смерічка”, “луска” — (покривають тканину дрібними фігурними мотивами, які мерехтливо вимальовуються контурами і надають їй об'ємності. Чиновате ткацтво повсюдно застосовувалося в одягових тканинах — вовняній і полотняній (опинки, запаски, пояси, хустки), а також в інтер'єрних і господарських тканинах.

Килими ручної роботи поділяються на два основні види: повстані і ткані. Ткані килими виготовляють із вовняної пряжі, бавовни, повстані — із непряженої вовни.

У нашому селі ткали верети забирали (руками зачіпаються нитки, відраховуються хрестики; човником — це коли дерев'яний човник зі шпилькою несе її з кінця в кінець між двома рядами основи) і на дратах (коли ткацтво нанизується на товстий дріт, а основа сіяється човником). Усі три способи мені добре відомі, я ними виткала кілометри верет.

“ЯК У ПАВЛИЧКОВІЙ ПІСНІ...”

— **Кольори відіграють значну роль у декоруванні килимів. Як відомо, у покутських селах понад Дністром переважають багряно-малинові кольори, у селах Наддністрянського Поділля та Буковини — темні, особливо багато чорного. Яким барвам і відтінкам надаєте перевагу?**

— Як правило, частина килимів іменується за кольором поля (тла), на якому розгортається малюнок. Старовинні роботи були виключно на чорному тлі. Колористичність помітно зростає наприкінці XIX ст., коли у їхнє виробництво вводиться все більше фабричних ниток. У килимарстві з'являються цехи з фарбування вовни.

Народні майстри з величезною фантазією оперують багатьма засобами декорування і створюють дуже цікаві й неповторні зразки тканин. Наприклад, у покутських селах понад Дністром панівний багряно-малиновий колір, у селах Наддністрянського Поділля й Буковини переважають темні кольори, що згущуються до чорного тону.

Якщо вести мову про кольори, з яких починалося наддністрянське ткацтво, — то це був чорний і червоний, як у Павличковій пісні.

Саме ними ткали верети (килимарство з'явилося пізніше). Згодом, на початку XIX століття, додалися коричневий і зелений кольори. А починаючи з 40-х років минулого століття, їх прибувало вже навперебій — різних, переважно веселих. У 50—60-х роках минулого століття у нас з'явилися килими на білій основі. Одними з перших на Буковині виткали їх ми з сестрою Вірою та моя вінчальна матка Марія Назарчук. Популярними стали і килими на світло-зеленому, блакитному та кавовому полі.

Загалом на квітковий узор використовується дуже багато кольорів і відтінків. Гарна майстриня використовує їх, починаючи від півсотної. Скажімо, із зелених тонів має бути темно-зелений, зелений “прямий” (тобто, звичайний), світло-зелений, камінковий (із синюватим відтінком), оливковий, горіховий, травний (трав'яний) — більш і менш насичений, пастельний і яскравий.

— **Як Ви досягали такої кількості відтінків? Добирали колір пряжі й самі фарбували?**

— Усі ці відтінки ми підфарбовували самі, випросивши у краєвців по ложечці потрібних барвників. Можна, звичайно, використовувати для фарбування і листя горіха, лушпиння цибулі, відвар бузину, бузку, петрового бастарда, кори дуба, квітів звіробою, скумпії та багато чого іншого.

— **Чи залежить від функціонального призначення килима його орнамент, композиція, колорит?**

— Звичайно. Упродовж віків народні майстри знаходили найкращі співвідношення пластичного перебірного декору з розмірами та призначеннями тканини і вміли поєднати в цілісній композиції фактурні та орнаментально-колеристичні ефекти. Значна роль у декоруванні народних тканин належить колористичним рішенням. Їхня характерна риса — зведення кількох барв і відтінків до одного панівного тону. Такий прийом відображається у народних назвах: наприклад, плахта — “чорнобрива”, “синятка”, “рябенька”, “червонятка”, “золотиста” тощо. Гарно зливаються різнодібрані кольори в тканинах Покуття, Карпат, Буковини, загальний колорит яких завжди визначається основним кольором тла.

У моїх роботах переважають рослинні мотиви, проте люблю і геометричні малюнки, які використовую переважно для доріжок, верет, вузьких і довгих килимів скорців, вовняних скатертин, призначених для підлоги, оббивання стін (обіця) над лавками та нижньої частини стіни або попід стелею. Найчастіше вони прикрашені густою сіткою з'єднаних між собою квадратоподібних ромбів, зафарбованих у контрастні чорний, жовтий, червоний і зелений кольори.

В. Китайгородська (у центрі) з подругами

“МИ З ЧОЛОВІКОМ УСЕ ПОЧИНАЛИ З ГОЛОЇ ЗЕМЛІ”

— **Ви все життя займаєтесь килимарством, чи можна десь побачити Ваші роботи? Чи мали Ви персональні виставки? Чи є попит на килими сьогодні?**

— За своє життя я виткала близько кількох сотень робіт. У молоді роки, коли ми з чоловіком усе починали з голої землі, я продавала багато килимів, щоб побудувати хату.

Роботи мої купували не тільки в нашому районі, а й у Чернівцях, Бельцях (Молдова), на Хмельничині, Київщині, навіть у Грузії. Були замовлення й на Канаду. Але мені стало шкода розлучатися з роботами. Адже вдруге я їх виткати не зможу, це — велика складна праця. Фарбувати нині ніде, прясти нікому. Раніше всю пряжу мені готувала моя мама Ольга. Тепер, коли бачу, скільки старожитностей, ікон, картин, сорочок, рушників, кожухів, горботок попливало за кордон, замислююся: чому з усіх боків кожен прагне ухопити собі щось краще з нашої України? Дивлюсь, як окремі підприємливі люди вже приїжджають до села, живуть тиждень-другий і щодня виходять у центр із плакатом: “Скуповую старі вишиті сорочки, скатертини, тайстри”. І селяни, як потічки, зносять їм усе, бо статки нині в них малі, а платять за це непогано. Воно б і нічого, якби все це чудодійство наших бабусь, матерів попливало в українських музеях і приватних колекціях. Але все те багатство їде далі, кажуть, навіть до Італії, Португалії, Австрії. А ми ніби маємо пишатися тим, що нашого там прагнуть. Але ніхто не замислюється: а що залишаємо в спадок тим, хто прийде за нами? Яку історію, культуру по собі залишаємо?

Що ж до моїх робіт, то раніше вони виставлялися систематично двічі-тричі на рік під час Різдва, Великодніх свят, іноді на тематичних виставках декоративно-прикладного мистецтва. У 2000 році була моя персональна виставка в Чернівецькому обласному художньому музеї. Окремі роботи експонувалися у Київському музеї архітектури та побуту, а також у Москві, Рязані, Кишиневі та Кракові.

“ГОЛОДНІ Й ХОЛОДНІ, МИ ТКАЛИ КАЛИНУ І РУЖІ”

— **Чи легко нині займатися килимарством? Адже крім верстата потрібна сировина, де Ви**

її береже? Ваші килими — це ви-роби з вовни?

— Хто любить цю роботу, то — легко. Нікого не примусиш або не прив'яжеш: сядь і тчи. Інша річ, що зникли прядильні й фарбувальні цехи. Раніше наші жіночки возили вовну до Веренчанки, що на Заставнівщині, та й мінали на комбінаті на готову пряжу. Або щовівторка і четверга в Бордозі в нашому Кельменецькому районі та в Чагрі Глибочького району можна було пофарбувати нитки. Ще і досі перед очима довгі гони дерев'яних жердей, на яких сохнуть чорні, червоні, сині, голубі, фіолетові, рожеві, оливкові, гарбузові мотки пряжі.

— **Від Ваших колег-майстринь доводиться все частіше чути, що сьогодні мистецтво килимарства гине. Якщо це так, то чому?**

— Донедавна лише в нашому селі у кожній із 200 хат стояли верстати. І спочатку каганець, а потім світло горіло цілу ніч. Гойдалися клубки на гачках, а човники бігали між основи. Тяжко ми працювали — вдень і вночі. Але у тій роботі був особливий заряд, толк: по-перше, посяяти, вимочити, відьоргати, спрясти конопі, фарбувати; а по-друге, виростити з ягняти вівцю, діджати другої весни, постригти її, піпрати вовну, спрясти, пофарбувати — і ткати. І то вже було справжнє свято, коли наставляли “вирізки” — коли готовий виріб відтинали від основи й виносили у двір на оглядини. Сходилися сусіди, обговорювали все до деталей. Варилися вареники, пригощалися всі — свої і чужі, навіть ті, хто йшов повз двір.

Здавалося б, добре тепер жити, бо доволі всього в крамницях, але сумно від того, що все те виробляється не в нас, що все те масове і штучне, що доньки не перейняли від матерів їхніх знань і вмінь, що все якось дрібніється і розвіюється. Тривожно й від того, що порожніють наші сільські хати, діти доглядають чуже майно по чужих землях. Кажуть, треба виживати... Немає чим дітей годувати... А чим годувала нас малих моя мама в голодному 47-му? Гірким жомом, горобиницею малайчиками та своєю присутністю. Вона ні на хвилинку не залишала нас, хіба що коли змушували йти на лісоповал у бузовицькі ліси. Увесь час була з нами і вчила нас боятися Бога, любити і поважати старших, а головне — працювати. І щораз казала: “Якщо гроші легко приходять, то так само легко й відходять”. А тепер всі хочуть легкого хліба і з різних трибун волають про патріотизм, тоді як рідна земля стоїть по пояс у терняках.

— **Про що Ви думаєте, коли працюєте за верстатом? І чого хочете від життя?**

— Я маю все, що треба людині. Але коли працюю, то мимоволі за кожним хрестиком зачіпається якась думка. І це природно, бо кожна людина, коли залишається сам-на-сам із собою, думає про сокровенне, про те, що болить. Я хочу, щоб труд мого покоління не списали на смітнік історії. Бо ми, голодні й холодні, — ткали калину й ружі! А що нині вміють сіті й багаті? Як на мене, сьогодні бракує центру, стовпа, до якого нитками була б прив'язана вся родина.

• **Марія ВИШНЕВСЬКА,**
м. Чернівці

ЛЬВІВЩИНА

Мабуть, найцікавіший серед замків Львівщини — Олеський замок. Біографія цієї споруди досить знакова: тут служив батько Богдана Хмельницького Михайло Хмель, тут народився майбутній король Польщі Ян Собеський. Чи не символічний зв'язок "Хмельницький—Собеський"? Точка дотику — Польща. Один проти неї боровся, інший — зміцнював її могутність.

Олесько розташоване на колишньому важливому перехресті торгових шляхів із Туреччини до Луцька й через Карпати на Волинь. На 50 метрів над землею височіє замок, збудований у формі овалу. Перша згадка про нього датована 1327 роком. На той час він входив до володінь князя Тройдені. Хоча є версії, що замок побудовано синами (або Андрієм, або Левом) галицько-волинського князя Юрія Львовича. Фортифікація починає свою історію в момент розпаду Київської Русі на удільні князівства. Ось один із варіантів виникнення фортеці.

Після навали військ Чингісхана

монголо-татари повертаються на наші землі під проводом Батия. У 1241 році його війська розгромили давньоруське місто Плінесь (розташоване за 10 кілометрів від Олеська). Тож утікачі могли закласти основи нового міста й для цього побудували на підвищенні укріплення.

Від 1340 року замок належить литовському князеві Любарту, згодом стає володінням польського короля Казимира III, а вже після польсько-литовської унії (1385 р.) — князя Свидригайла.

ОЛЕСЬКИЙ ЗАМОК

Період 1431—1432 років позначений повстанням боярів Олеська проти поляків. Замок своїми неприступними мурами захищав повстанців від війська Казимира Мазовецького. Та вже в 1432 році впало останнє галицько-руське укріплення. Олеський замок здобули польські війська. І він став власністю Яна з Сенни, сина Добеслава. Насадків цього роду почали називати Олеськими.

Не оминув Олеський замок турецько-татарська навала, від якої протягом XV—XVI століть будівля постійно потерпала. Укріплення були розташовані на давньому кордоні Галичини й Волині. І це ще в князівський період визначило подальшу долю Олеська в часи іноземної експансії. Боротьба між Литвою, Польщею та Угорщиною у XIV столітті за вигідний розподіл української спадщини зумовила важливість Олеська, де розмежовувалась експансія найближчих сусідів. Тоді битви за Олеський замок як ключ до Волині чи Галичини (Червоної Русі) мали важливе стратегічне значення, і саме тут проходила демаркаційна лінія державних кордонів. Тому замок відновлювали щоразу.

1605 року Олеський замок стає власністю руського магната Івана Даниловича. З цим іменем пов'язана давня легенда. Данилович навіть дружину вибирав так, аби завдяки шлюбу добряче збагатитися. Тож він не розумів почуттів інших. У його дочку Марціану до беззастовничих закохався Адам Жолкевський. Та руський магнат не погоджувався на цей союз, бо хотів мати зятя лише з королівського двору. Зовсім безвихід-

ним було становище закоханого, тож під час гри в карти він після чергової відмови Даниловича заколов себе кинджалом на очах у всіх. Через самовбивство його не мали права поховати на цвинтарі, тому поховали біля самого замку...

Відчайдухи, яких цікавить змусила залишитися на ніч у замку, переповідають, що десь між північчю і світанком тіні двох людей блукають темними коридорами. Лише відлуння лунає по всіх кімнатах. "Адам", — кричить дівчина, чує, як її кличе коханий, і йде на відлуння голосу, а він — на її. Та ніяк не можуть зустрітися.

А ще про привида Адама розпо-

відають, що він спілкується лише з дівчатами, які не знайшли свого єдиного. І помічено, що всі дівчата, які були на аудієнції з духом, дуже швидко виходять заміж... Мабуть, він, навчений долею, дає цінні поради.

Незважаючи на цей факт, про власника залишилися схвальні характеристики в історичних джерелах. У нього на службі був батько Богдана Хмельницького. Після Даниловича замок переходить до Конєцпольських.

1648 року війська під проводом Богдана Хмельницького звільнили Олесько і замок від поляків. Конєцпольський змушений був утікати. Та швидко повернувся назад. Але не мав грошей, щоб відбудувати знищений замок.

1681 року Ян Собеський, що народився у цьому замку, виплачує борги Конєцпольського й відбудовує замок.

Як уже зазначалося, у цьому замку народився відомий король Польщі Ян III Собеський. Його народження оповите безліччю чуток і

легенд. Мабуть, не всі поляки знають, що їхній король, який урятував Європу від турецької експансії, мав українське походження. Після війни Петра I зі шведами та його союзу з поляками російські війська протягом 1707—1712 років перебували в Олеському замку.

Від 1719 року власником замку стає Станіслав Жевуський. Його син Северин (волинський воєвода) реставрує і перетворює замок на справжнісінький палац. Значної шкоди будівлі заподіяв 15-хвилинний землетрус 23 січня 1838 року.

Завдяки директору Львівської галереї мистецтв Борису Возницькому Олеський замок відроджується. У ньому створено музей. Від 1989 року це філіал Львівської галереї мистецтв.

Далі буде.

Підготувала
Євгена СЛОБОДЯНЮК

СЛОВО Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське
товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний
редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Заступник головного
редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ мови
Олександра ТКАЧ
270-55-57

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАВИДЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПКА
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosvyty.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
"Преса України" у середу.
Зам. № 3301214

Наклад — 11700

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовір-
ність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою
право редагування та скорочення
текстів.

При використанні наших
публікацій посилання на "Слово
Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, врахо-
вуючи поштові послуги:
на місяць — 3,29 грн.
на 3 місяці — 9,59 грн.
на 6 місяців — 19,18 грн.

КУЛЬТУРНА ЕКСПАНСІЯ

Подією, у якій мав чи духовну, чи політичну потребу взяти участь президент Польщі, була реалізація українсько-польського культурного проекту — презентація ораторії “Обіти Яна II Казимира”, які він склав у львівському римо-католицькому соборі 1 квітня 1656 року. Приїзд до Львова 1 квітня з одноденним неофіційним візитом президента Польщі ще осмислюватимуть історики й політологи. Одна з особливостей приїзду — велика увага до нього з боку української преси. І водночас у головних телевізійних новинах Польщі не знайшлося місця для висвітлення цієї події. Це пов’язано з конфліктом між владою і пресою, який існує в Польщі через необачні висловлювання влади на тему преси. І на цьому прикладі бачимо вагу преси у суспільстві та суть громадського телебачення.

Для нас цей приклад повчальний тому, що не всі знають, чим були львівські обіти короля Польщі Яна II Казимира. Уважно вчитуючись у сторінки історії, бачимо, що ці обіти — не лише молитва. Це була низка політичних декларацій особи, яка відіграла ключову роль у тому, що Україна за часів Богдана Хмельницького не змогла стати повноправним суб’єктом міжнародного права, себто державою. Тому маю великий сумнів, чи справді презентація ораторії “Обіти Яна II Казимира” за участю першої посадової особи польської держави у Львові сприятиме українсько-польському духовному єднанню й історичному примиренню обох народів, як наголошують організатори заходу.

А тому спробуюм поглянути на політичний аспект цієї події, виходячи з українських інтересів. Початок правління короля Яна II Казимира припадає на період визвольної війни українців під проводом Богдана Хмельницького. Унаслідок змови

ВІЯВ СИЛИ ЧИ ЧЕРГОВЕ СВІДЧЕННЯ СЛАБКОСТІ?

Україна — перша в світі держава, яку двічі за три місяці свого президентства відвідує Президент Польщі. 28 лютого і 1 березня він був з офіційним візитом у Києві, а 1 квітня на один день був у Львові для участі, як наголошує МЗС України, у культурному заході. Хоча відомо, що кожен закордонний візит глави держави завжди — політична подія.

поляків із московитами українці програли цю війну. Потім була ще одна змова, яка відбулася також за правління Яна II Казимира — Андрусівське перемир’я 1667 року. Його наслідком було падіння польської держави за 130 років. Про це перемир’я Наталія Полонська-Василенко у своїй історії України пише: “Переповнював чашу терпіння договір, укладений Москвою з Польщею 1667 року в Андрусові без участі українських представників. За цим договором Правобережжя України переходила до Польщі, а Лівобережжя

— до Москви. Київ на два роки залишався під владою Москви, а після того також переходив до Польщі”.

Звичайно, історії ніхто не може змінити. І сваритися з приводу історії — справа вельми немудра. Однак не можна її не враховувати за сучасної ситуації, при формуванні сучасної політики.

Коли російський політик Жириновський уже не вперше заявляє, що “скоро Польща й Росія поділять Україну”, то певні проблеми, які додають йому аргументів, не варто порушувати. І не тільки з огляду на дурниці цього кремлівського спецречника, а на те, що тими дурницями живиться не одна сотня громадян України. Адже ж у нинішній, простій для України ситуації, помітна частина її мешканців факт возвеличення на українській землі такої негативної в українській історії постаті сприйме негативно. А це ніяк не збільшить прихильників європейської інтеграції нашої країни.

І попередній, і нинішній президенти Польщі заявляли, що Польща зацікавлена в європейській інтеграції України і прагне бути речником цього процесу. А чому ж вона робить кроки, які не сприяють ростові в Україні європейських настроїв, сіють у людях сумнів?

Міністр закордонних справ України Борис Тарасюк неодноразово за-

являв, що кожна держава виходить із власних інтересів. Розумію інтерес Польщі щодо проведення в Україні ще однієї патріотичної, на їхню думку, акції. Адже ж там, можливо, швидко відбудуться дострокові парламентські вибори і потрібно грати на патріотичних почуттях.

Проте не розумію у цьому інтересів України. Єдине, що відрядно, — це те, що Президент України не брав у цьому заході участі, хоча спочатку була інформація, що Глава української держави 1 квітня відвідає Львів. Якби він прибув до Львова, то це тільки підлило б масла у вогонь його опонентів і призвело до низки нових запитань, на які нинішня влада не зможе дати відповіді. Чи величання на українській землі того, хто не дозволив Україні розправити крила, є виявом сили, чи черговим свідченням слабкості?

Участь президента Польщі в презентації ораторії “Обіти Яна II Казимира”, яка відбулася в Кафедральному римо-католицькому соборі у Львові, змушує підняти ще одну нерозв’язану проблему і заявити, що тепер черга за польською стороною. Вважаю, що за участю Президента України у Холмі мала б відбутися урочистість, яка засвідчила б, що там у XIII сторіччі був столичний град держави — попередниці сучасної України. Доки цього не станеться, будь-які розмови про духовне єднання та історичне примирення українського й польського народів завжди викликать сумніви. Адже, за свідченням очевидців, нинішні власники храму, у якому у Холмі (за історичними даними) спочиває прах короля Данила, роблять усе, аби там якомога рідше ступала нога українця.

Звичайно, український владний істеблішмент поки що не поспішає відновити українську присутність у Холмі, столиці короля Данила Галицького.

● **Світослав МАРКІВ**

ЄВРОРЕАЛІЇ

У лютому 2005 року Україною та ЄС було затверджено спільний трирічний План дій. Щоправда, ані паритетністю, ані збалансованою двосторонністю він не позначений: на 90 % передбачені Планом заходи Україна має виконувати в односторонньому порядку. Але, відверто кажучи, нарікати на ЄС наразі не доводиться, адже План дій — документ, витворений у рамках так званої Європейської політики сусідства, що, як відомо, ані членства в ЄС, ані створення зони вільної торгівлі з ЄС без укладення спеціальних угод не ставить собі за мету. У далекому 1994 році ЄС уклав з Україною Угоду про партнерство й співпрацю, яка на сьогодні застаріла і морально, і нормативно. Ця Угода, по суті, деталізований, розгалужений перелік заходів і вимог, що мають бути зреалізовані в інтересах ЄС у зв’язку з появою на міжнародно-правовій арені нової кволи країни на Сході.

Таким чином, успішність та ефективність виконання Україною Плану дій, безперечно, суттєво вплине на переконливість українських євроаргументів у 2008 році. Результати урядового моніторингу виконання Плану дій у 2005 році полишають непевне враження. З одного боку, українські чиновники прозвітували про виконання більш як третини запланованих заходів та ініціатив. З іншого боку, непродуктивність і нерезультативність роботи попереднього українського парламенту просто вражає. Взагалі життєво важливо усвідомлювати, що євроінтеграція на рівні здійснення державної політики — це не кольоровий біг-борд із зірочками й знаками оклику, це копітка, марудна щоденна праця всіх органів державної влади спільно з інституціями громадянського суспільства. Євроінтеграційний поступ як такий — це тисячі кроків в одному напрямку.

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ

На 2008 рік заплановано підписання нового Довгострокового договору про співпрацю України з Європейським Союзом. Очевидно, що результати цьогорічних парламентських виборів суттєво вплинуть на переговорно-дипломатичні позиції напередодні такої вкрай важливої для української євродолі події.

План дій Україна—ЄС поставив перед українським парламентом завдання прийняття десятків законів і кодексів, які мають наблизити Україну до славновісних копенгагенських критеріїв членства в ЄС. Натомість у 2005 році Верховна Рада спромоглася на прийняття зазедве кількох законів. Звісно, навколосотівські баталії і виборчі перегони відняли всі сили й час у народних обранців. Отож основний масив євроінтеграційної законотворчості переноситься на 2006—2007 роки. Іншими словами, всі наші євроінтеграційні сподівання мають бути звернені до Верховної Ради 5-го скликання. Серед законів, прийняття яких повинно бути інтенсифікованим (якщо ми не хочемо, щоб у 2008 році Україна знову опинилася в одній низці з Тунісом, Марокко та Сирією), як це є в рамках Європейської політики сусідства, значаться і багатостраждальні законопроекти “Про парламентську опозицію в Україні”, “Про Кабінет Міністрів України”, “Про міністерства та інші центральні органи виконавчої влади”.

На поточний момент українські дипломати в переговорному процесі з ЄС обстоюють укладення в 2008 році так званої Угоди про асоціацію, тобто Угоди про асоційоване членство України в Європейському Союзі, що має засвідчити реальність повноправного членства України в ЄС хоч би й у віддаленій перспективі.

Зрозуміло, що Угода про асоціацію була б вершинним досягненням української зовнішньої політики. Її альтернативами є Угода про партнерство та співпрацю в рамках Європейської політики сусідства, також, імовірно, Угода про асоціацію зони вільної торгівлі, аналогічна тій, яку уклали з ЄС Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія й на двосторонньому рівні Швейцарія. Останній варіант теж вельми непоганий, але така Угода унормовує лише певний рівень міжнародної економічної інтеграції, що передбачає, як мінімум, створення зони вільної торгівлі, але не закріплює перспектив повноправного членства. Поки що європейського авторитету українського Президента й помаранчевого забарвлення українського уряду досить, щоб українські дипломати почувалися впевнено, висловлюючи свої амбітні пропозиції.

Проте в глянцевих брюссельських коридорах нашорошено очікують офіційних результатів парламентських виборів. Сформована з “Нашої України”, БЮТу, Соціалістичної партії України парламентська більшість і урядова коаліція була б автоматичною пролонгацією сьогоденних акцентів україно-єєсівського політичного діалогу. Парламентська більшість та урядова коаліція за участю Партії регіонів або ж Комуністичної партії з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС у 2008 році не сумісні.

Отак 2008 рік може стати роком втрати українських євроілюзій, роком болючого зіткнення з невблаганними єврореаліями. Але варто зважити на те, що, згідно з новою редакцією Конституції України, кандидатуру міністра закордонних справ разом із кандидатурою міністра оборони до Верховної Ради України вноситиме, на відміну від решти урядових портфелів, не Прем’єр-міністр, а Президент. Отже, прерогатива визначення зовнішньої політики України зберігатиметься за Президентом. Якщо за результатами парламентських виборів буде сформовано опозиційну до Президента парламентську більшість та урядову коаліцію, то українська євроінтеграція може стати такою ж розмінною монетою, якою свого часу став вступ до СОТ. І навіть важко уявити, які євроаномалії можуть постати в таких євродисінтеграційних умовах.

У цілому ж, попри всі виборчо-коаліційні розрахунки, доля української євроінтеграції глибоко залежить від формування та розвитку сильної української нації. Досвід країн Центрально-Східної Європи, які на сьогодні вже є членами ЄС, засвідчує — процес євроінтеграції перебуває у прямій залежності від націєтворення, і останнє є її головною екзистенційною умовою.

● **Жанна БЕЗП’ЯТЧУК**

ПРОЩАННЯ

ОСТАННЄ СЛОВО ДЕПУТАТА (ВР УКРАЇНИ IV СКЛИКАННЯ)

У вівторок, 4 квітня, завершила свою роботу Верховна Рада кучмівсько-революційного періоду. Щоправда, ці ж депутати вирішили зібратися ще раз — 26 квітня, але зустріч буде присвячена не законотворчості, а відзначенню 20-ліття Чорнобильської трагедії.

На завершення своєї чотирічної діяльності депутати ВР IV скликання таки зробили одну добру справу — їм удалося відмінити ними ж нещодавно схвалений статус “недоторканності” для депутатів місцевих рад.

Натомість, частина народних депутатів ставила перед собою на цьому засіданні зовсім інше завдання: досягнення з одного боку безперспективної, а з іншого — життєво важливої для них мети. Йдеться про спробу тих депутатів, котрі разом зі своїми політичними силами не здобули шансу під час парламентських виборів потрапити до наступної Верховної Ради, переглянути результати виборів. А конкретніше — провести повний перерахунок “голосів”.

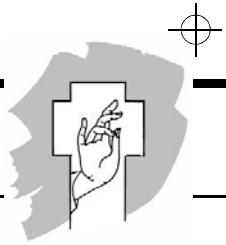
Жодні аргументи ЦВК, МВС, міжнародних і вітчизняних спостерігачів про наявність окремих порушень, але відсутність системної фальсифікації під час цих виборів не змогли переконати ображених поразкою депутатів. Тому на останньому робочому засіданні Верховна Рада таки заслухала звіт Тимчасової комісії з моніторингу за виборами, провела дискусію з приводу реальності чи нереальності перерахунку голосів і навіть поставила на голосування проекти постанов із цього питання. Однак жоден із проектів, котрий передбачав перерахунок голосів виборців, так і не підтримала більшість.

Як тільки тема перерахунку голосів втратила актуальність, депутати пішли на тривалу перерву, а групи “народної підтримки”, котрі з самого ранку на підходах до Верховної Ради розмахували прапорами переможених на виборах партій, розсіялися по Маріїнському парку.

Формально засідання Верховної Ради не закривали аж до вечора. Частина народних депутатів вешталася коридорами парламенту, сподіваючись, що приїде Президент Ющенко, і вони зможуть йому поскаржитися на свою проблему. До останньої хвилини не було також рішення, проводити чи не проводити вечірнього засідання ВР — усе було прив’язане до того, приїде Президент чи ні.

Але надії окремих депутатів на “диво” були марними. Адже Президент ще раніше заявив, що вибори пройшли без фальсифікацій, а отже, жодної поважної причини для перерахунку голосів немає. Тож на прощання депутати могли почувати від Президента лише: “Дякую. До побачення. Всі вільні”.

● **Володимир ПАВЛІВ**

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18,
20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28,
29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р.,
ч. 8, 10 за 2006 р.

Барабазюк О. Д., м. Заставна Чернівецької обл.	6,23
Барське ДП, м. Муровані Курилівці Вінницької обл. (ч/з Хоптову)	53,00
Білохвост М. А., м. Київ	50,00
Бішко О. Я., м. Львів	100,00
Гімназія м. Кам'янець-Подільський	60,00
Грінка В. І., м. Обертин	
Івано-Франківської обл.	100,00
Гузар З. Т., м. Луганськ	100,00
Данилюк В. О., м. Тростянець	
Івано-Франківської обл.	10,00

Мешканці с. Котюжани Мурованокуриловецького р-ну Вінницької обл. (ч/з Н. Г. Шалак)

Андрійчук Т. П.	2,00
Афоніна Г. А.	5,00
Безпрозвана Г. М.	2,00
Безпрозвана М. Ф.	2,00
Безпрозвана Н. А.	10,00
Боднарченко В.	1,00
Боднарченко Г. П.	1,00
Боднарченко Н. Й.	10,00
Вавшко Л. П.	10,00
Герасевич Л. І.	2,00
Гетьманчук Г. М.	10,00
Гончарук Б. М.	1,00
Гончарук О. А.	2,00
Гринюк Г. Р.	5,00
Деда М. П.	2,00
Деда О. І.	10,00
Демба А. І.	1,00
Дехтяр Н. С.	1,00
Дорош І. М.	2,00
Залевська М. Й.	1,00
Залевська О. Я.	2,00
Зелененька Г. В.	2,00
Казьмірова Т. В.	2,00
Караулова Г. І.	5,00
Коваль Н. В.	2,00
Коропатова Г. С.	20,00
Крутько Н.	3,00
Лаврик Г. П.	2,00
Лангер Г. М.	2,00
Лесева М.	2,00
Лисак Д. С.	2,00
Маланчук В. І.	3,00
Маланчук М.	1,00
Мельник Н. С.	5,00
Михайловська Г. А.	2,00
Морозюк К. І.	2,00
Морозюк С. М.	2,00
Москальчук Г.	5,00
Овчарук Є.	2,00
Овчарук К. М.	2,00
Овчарук О. М.	2,00
Овчарук О.	2,00
Огородник Є.	5,00
Олійник Н. С.	2,00
Орайло Л. Ф.	2,00
Панченко О. М.	2,00
Пасічник Г. С.	3,00
Патлатюк Г. П.	5,00
Петров В.	1,00
Петровська Л. Д.	2,00
Повісьмак В. І.	4,00
Попович С. В.	10,00
Рогачук М. Г.	2,00
Сваричевська М. М.	1,00
Серветник Т. Г.	5,00
Симань Г. А.	2,00
Скоропад О. П.	5,00
Слободанюк Т. П.	10,00
Сукач В. В.	1,00
Сукач В. П.	5,00

Дубицька Л. В., м. Муровані Курилівці Вінницької обл.	10,00
Дубицький Н. М., м. Муровані Курилівці Вінницької обл.	10,00
Зленко Н. І., м. Чернігів	40,00
Качан Ж. В.	20,00
Клименко Я. І., м. Дніпропетровськ	10,00
Мінін Ю. А., м. Київ	100,00
Міська поліклініка № 3 м. Івано-Франківськ	438,92
Мороз О. А., м. Муровані Курилівці Вінницької обл.	7,00
Мурованокуриловецький відділ культури Вінницької обл. (ч/з Кухарик О. П.)	37,00
Мурованокуриловецький відділ освіти Шаргородського р-ну Вінницької обл.	47,00
ООО ВУТ "Просвіта", м. Луганськ (ч/з Семистягу В. Ф.)	200,00
Петришина Р. Я., м. Запоріжжя	50,00
Петрушенко А. О., м. Шаргород	
Вінницької обл.	35,00
Попова С. М., м. Харків	40,00
Ревенко С. Й., м. Харків	50,00
Рівненське ООБУТ "Просвіта" ім. Т. Шевченка (ч/з Кузьмюка І. С.)	510,00
Романів Г. О., м. Калуш	
Івано-Франківської обл.	50,00
Самойленко Н. М., м. Київ	30,00
Скачко Н. Н., м. Харків	100,00
Сорока В. П. та Сорока Є. М., м. Івано-Франківськ	70,00
СШ с. Виноградне Шаргородського р-ну Вінницької обл.	55,00
Шостак М. М., с. Липівка Миколаївського р-ну Львівської обл.	600,00
Якимець В. П., м. Луганськ	10,00
Якимець, О. В., м. Луганськ	10,00
Яремчишин Б. М., м. Київ	300,00

Тесленко О. А.	5,00
Фіяло А. А.	10,00
Халковська В. А.	2,00
Цехмістер О. О.	1,00
Чайковська Г. М.	1,00
Чорноус Л. В.	1,00
Шалак Н. Г. (пересилка)	10,00 + 2,00
Шпаковата К. М.	1,00
Юзишина Л. М.	2,00
Яздовська О. В.	10,00
ВСЬОГО:	252,00

ІІ-Б клас Кам'янець- Подільської гімназії Хмельницької обл.

Аветисян К.	2,00
Бабюк Д.	2,00
Бородіна А.	2,00
Даниленко А.	2,00
Жевняк Р.	2,00
Зубік Д.	2,00
Іллясевич О.	2,00
Ільнишена Я.	2,00
Капій Н.	2,00
Кіпніс О.	2,00
Кучер О.	2,00
Лупашко І.	2,00
Мазур О.	2,00
Мартинюк Ю.	2,00
Мельник М.	2,00
Небеснюк А.	2,00
Повознікова І.	2,00
Процюк О.	2,00
Серветник М.	2,00
Сопрун Д.	2,00
Тимчук Ю.	2,00
Ткачук Н.	2,00
Федоришен Д.	2,00
Хорошева І.	2,00
Чарановська Я.	2,00
Класний керівник	
Драненко В. Г.	10,00
ВСЬОГО:	60,00

РІВНЕНСЬКЕ ОБЛАСНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВУТ «ПРОСВІТА» ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА (одинадцятий внесок)

Парафіяни Тинненської Свято-Богородицької Церкви м. Рівне – третій внесок (ч/з Є. І. Полунця)	
Ярмошик Г. П.	15,00
Матвійчук С. У.	9,00
Поліщук Т. Ф.	5,00
Гаврилюк Г. В.	15,00
Ніколайчук А. Н.	8,00
Озін А.	10,00
Царук В. М.	3,00

СТУДЕНТИ 4 КУРСУ ФАКУЛЬТЕТУ ЗДОРОВ'Я, ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІКО- ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, м. Рівне (ч/з Василя Вовчанського)

Штурмак С.	15,00
Чухна Л.	15,00
Михайлова І.	15,00
Стасюк Л.	15,00
Ларічева Ю.	15,00
Черніховський Я.	10,00
Хома М.	10,00
ВСЬОГО:	95,00

СТУДЕНТИ 4 КУРСУ ФАКУЛЬТЕТУ ЗДОРОВ'Я, ФІЗКУЛЬТУРИ І СПОРТУ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІКО- ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ, м. Рівне (ч/з Василя Вовчанського)

Васьківський С.	
Дяченко Р.	
Моряк С.	
Корсун О.	
Козаченко І.	
Пастушок О.	
Миронець П.	
Заулучний П.	
Ткачук О.	
Кашуба О.	
Горчак В.	
Горковчук Л.	
Романюк І.	
Барчук Т.	
ВСЬОГО:	90,00

Студенти 4 курсу факультету здоров'я, фізкультури і спорту Міжнародного економіко- гуманітарного університету м. Рівне (ч/з Василя Вовчанського)	180,00
Всього студенти цього факультету зробили 6 внесків на загальну суму	735,00
Юрчик О. О., м. Рівне	10,00
ВСЬОГО:	510,00

Шановна редакції газети "Слово Просвіти"! Із задоволенням і вдяч-
ністю чекаю на кожне число. Вірю, що ваше слово буде почуте співгро-
мадянами, і ви внесете до наших душ ідеї взаєморозуміння, патріотизму
і толерантності.

Як член товариства "Просвіта" з 1990 р., вважала своїм обов'язком
підтримати акцію "Тарасова церква". Зверталася до членів Билбасівської
ЗОШ І—ІІ ст., учителів, мешканців селища із закликом взяти участь у цій
акції. Кошти (в сумі 400 грн.) переказала на відповідний рахунок і захо-
рила. Доручила дітям написати листа до редакції, але діти є діти...

Із великим здивуванням і радістю в газеті за 9—15 березня знайшла
надрукованим своє прізвище. Але дуже хочу, щоб ви надрукували спис-
ки жертводавців. Годі й говорити, осередком яких сил є Донбас, думаю,
колонки з прізвищами будуть кращою агітацією для нашого зрусіфіко-
ваного краю.

Дозвольте побажати вам весни в душі й серці, наснаги й любові.
З повагою

Людмила ВЕЛИЧКО,
історик,

с. Билбасівка Слов'янського р-ну Донецької обл.

СЛОВ'ЯНСЬКЕ МІСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВУТ «ПРОСВІТА» ім. ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Учні Билбасівської ЗОШ І—ІІ ст. Слов'янського р-ну Донецької обл.

Кальмар В.	1,00
Журба А.	1,00
Голуб В.	2,00
Слинько Д.	1,00
Свистун Ю.	2,50
Третяков О.	1,00
Лазаренко В.	2,00
Гусак Р.	0,50
Скрипніченко Р.	2,00
Дереза Б.	0,50
Винокурова Ю.	0,50
Нечитайло Л.	1,00
Остроушко С.	0,50
Нестерчук О.	0,50
Редько Т.	2,00
Білоус О.	2,00
Шевченко О.	1,00
Фоменко І.	2,00
Кононенко М.	1,00
Крейдер В.	1,00
Малик Ю.	1,00
Пугакова С.	1,00
Єфіменко С.	1,00
Ковальов А.	1,00
Швець Т.	1,00
Заращенко І.	0,25
Миронова О.	1,00
Житков М.	0,50
Удовенко І.	0,25
Гафаров О.	1,00
Столярова І.	0,50
Остроушко К.	1,00
Войтенко Я.	0,50
Маміка В.	1,00
Біличенко Р.	1,00
Гаркуша І.	0,70
Коротенко І.	1,00
Нуриєва О.	1,00
Пугакова С.	1,00
Троян О.	1,00
Герасименко О.	1,00
Герасименко Є.	1,00
Герасименко В.	1,00
Орлова Н.	1,00
Примудра В.	1,00
Дерезенко О.	5,00
Цигута А.	2,00
Кіашко Ю.	2,00
Колоскова Є.	2,00
Корнійчук М.	3,00
Рубан Л.	2,00
Чаус С.	2,00
Безруких Ю.	2,00
Піддубна Я.	5,00
Дереза С.	2,00
Отченаш Ю.	4,00
Мерцалов Д.	1,00
Тронкіна О.	2,00
Столяр А.	1,00
Савенко А.	1,00

Колектив учителів

Величко Л. О.	20,00
Цигута О. В.	5,00
Кіашко О. В.	5,00
Ковкута Н. М.	5,00
Шевченко Т. О.	1,00
Скорик О. П.	1,00
Смирнов Р. Б.	5,00
Коваленко Л. О.	2,00
Ігнатенко О. О.	1,00
Лубенець Г. Ю.	1,00
Приходько Б. О.	4,00
Журавльова В. М.	4,00
Шейко О. С.	5,00
Мусіхіна І. Г.	5,00
Солмиш О. В.	5,00
Литвиненко О. О.	1,00
Дереза Л. В.	5,00
Кіашко М. П.	5,00
Герасименко Н. Б.	5,00
Ткачова О. В.	50,00
Ткачов Г. Л.	50,00
Щука Г. П.	10,00

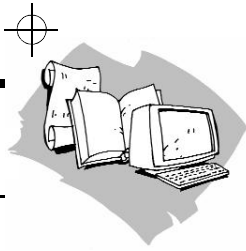
Мешканці

с. Билбасівка

Глушченко Д. П.	1,00
Кучерева В. С.	1,00
Данилюк Л.	1,00
Луянко Н. Н.	1,00
Шарикова Н. С.	1,00
Лазарева З. Й.	1,00
Дудник Є. І.	1,00
Шепталова В. В.	2,00
Стицюра М. І.	3,00
Коваленко Л. С.	1,00
Сарана С. А.	20,00
Руденко А. І.	5,00
Тернова Г. В.	2,00
Коваленко В. В.	5,00
Мирошніченко М. В.	2,00
Киркач О. М.	5,00
Киркач Л. М.	5,00
Омельченко Т. В.	2,00
Ткачева В. В.	2,00
Безруких В. В.	2,00
Кіашко Т. В.	2,00
Борисенко Н. М.	2,00
Міхіна З. І.	2,00
Надимко Л. М.	3,00
Білоусова Н. І.	3,00
Голуб Т. М.	3,00
Чорноіван О. М.	3,00
Мостова Н. Г.	3,00
Горобець О. М.	3,00
Войтенко А. В.	3,00
Шепель І. В.	6,00
Голуб А. А.	3,00
Тітченко Ю. М.	1,00

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
у Подільській філії АКБ "Київ",
МФО 320401, ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 779 468 грн. 60 коп.

МАНДРІВКИ ІСТОРІЄЮ

Уснули промови урочистої презентації. Відмерехтіли спалахи фотоапаратів. Розбіглися журналісти. У спорожнілій залі запанувала тиша, й історик Юрій Савчук став свідком таїнства: літній чоловік стояв навколішках перед прапором Богдана... Це було 2002 року, коли до Дніпропетровська завітала міжнародна виставка “Гетьманські клейноди та особисті речі Богдана Хмельницького”.

Дніпропетровщина — козацький край. Тут розташовувалися п'ять із восьми січей. Тут на Микитиному Розі обрано гетьманом Богдана Хмельницького. Тут мешкають нащадки лицарів, у серцях яких до пори дрімає кипуча українська кров. Тому саме в цьому місті на запрошення громадської організації “Інститут суспільних досліджень” і кафедри історії України Дніпропетровського національного університету відбулася перша презентація книги докторанта Інституту історії

Нагай

Булава із рога носорога

ЗАЗИРАЮЧИ В ОЧІ КЛЮ

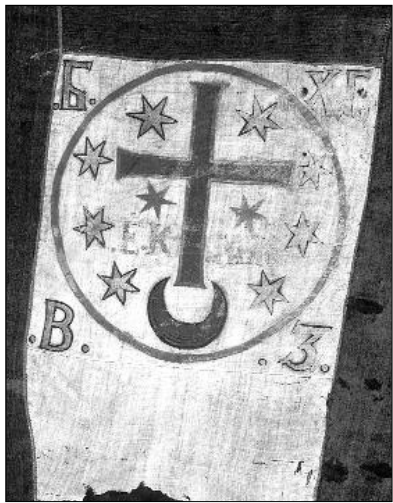
України НАН України Юрія Савчука “Клейноди гетьмана Богдана Хмельницького” та присвячена козацькій старовині відкрита лекція.

Про Богданів прапор, віднайдений Юрієм Савчуком серед багатьох інших козацьких реліквій у стокгольмському Військовому музеї, багато хто чув. Та й бачили його — напередодні інавгурації Президента унікальну пам'ятку привозили в Україну. Це справді велична річ, яка цілком відповідає традиційному уявленню про козацькі прапори — хрест, зірки, півмісяць... Дуже цікавою є шабля з колекції Фондації князів Чарторийських при Національному музеї у Кракові (Польща). Її лезо прикрашає золотий портрет гетьмана й залишки загадкового тексту, як припускають дослідники, українського, але транслітерованого латиницею.

У перекладі цей напис приблизно такий: “Що під Зборовом, Збаражем слави заробили / Інші під Берестечком на голову втратили / Не було на ляхів своїх пориватися / І з Берестечка зараз в скок утікати / То би нашої слави не було утрати 1652”. Отже, йдеться про блискучі перемоги, здобуті гетьманом під Зборовом і Збаражем і про сумнозвісну поразку під Берестечком — битву, в якій полонений татарами Богдан не брав участі. Кому належав закарбований на шаблі вислів? Гетьману? Його оточенню?

І взагалі — наскільки правильно відчитаний сам напис, який востаннє дослідники бачили на початку ХХ століття? Адже внаслідок трагічних обставин шабля зазнала непоправної руйнації, і на сьогодні напис майже втрачено.

Ще більшої інтриги цій історії надає існування шаблі-близнючки, яка зберігається в історичному музеї Національного запозвідника “Переяслав”, куди потрапила з надбав'я відомого колекціонера В. В. Тарновського. На цій шаблі також міститься майже тожний напис...

Прапор Богдана

Срібний кухоль із гербом гетьмана

Незабутнє враження в душі кожного, хто його побачить, залишає плетений із волової сириці нагай Хмельницького, понад метр завдовжки. Його дерев'яне руків'я в діаметрі — майже чотири сантиметри. Яка ж то повинна була бути людина?! “Коли дивився на нього, просто дух захоплює, — розповідає пан Юрій. — Ударом такої нагая людину можна навпіл розтяти”.

Надзвичайно коштовною річчю, яку теж пов'язують з ім'ям Богдана, є кухоль зі слонової кістки, оздоблений сріблом і перлами. Легенда твердить, що цей кухоль гетьман зробив із людських кісток. Та

вважає інше — майстерно зроблена фігурка святого Христофора, що прикрашає його кришку. Замість обличчя у святої людини, яка переносить Христа через багновище, — псяча морда...

У книзі докладно оповідається також про шапку Богдана та його “гарнець” (глиняна посудина на зразок відерця), які зберігаються в київському Національному музеї історії України. Розповідається про срібний кухоль, доля якого оповита красивою легендою. Про віднайдений нещодавно у краківському музеї бердиш гетьмана, булаву, виготовлену з рога носорога, чарівну за красою водосвятну чашу (музей у Москві) й інші унікальні речі. Автор книги уважно аналізує джерела, які засвідчують їхню належність гетьману.

Кумедна історія трапилася із замком (зберігається у Військово-історичному музеї Санкт-Петербурга), який Богдан Хмельницький нібито подарував царю Олексію Михайловичу на знак вічної дружби та єдності України з Росією. Напис на замку — всупереч легенді — свідчить, що він належав до Башти № 5 у Києві, яку збудовано щонайменше через сто сімдесят шість років по смерті гетьмана. До того ж відомо, що Хмельницький і російський цар ніколи не зустрічалися.

Гарно оформлену книгу Юрія Савчука приємно тримати в руках. Завдяки тому, що автор познайомився з усіма гетьманськими речами особисто, вона створює ілюзію безпосереднього контакту з пам'ятками. У дечому відчуття навіть кращі, ніж музейні, — ані холодного скла перед очима, ані підозріливих поглядів служців Клію. Здається, що зазираєш просто у вічі історії. І навіть не прикро, що більшість цих пам'яток належать музеям Польщі, Росії, Швеції — нехай пропагують там нашу культуру!

Ірина ШОВКОВЕЦЬ
Фото Дмитра КРАВЧЕНКА, м. Дніпропетровськ

МОЛОДА КРАЇНА

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ ЗМАГАННЯ ПЛАСТУНІВ У ЛУЦЬКУ

“Прийди і змагайся!”, під таким гаслом у Луцьку проходили Всеукраїнські інтелектуальні змагання “ПлаЗма”, влаштовані Національною скаутською організацією України “Пласт”. Цього року за звання інтелектуалів приїхали поборотися понад 50 пластунів із різних міст України: Полтави, Рівного, Львова, Тернополя, Вишгорода, Києва.

Традиційно захід присвячений певній історичній події, і цього року на суд глядачів було представлено сучасне трактування легенди про те, як княгиня Ольга жорстоко помстилася древлянам за вбивство свого чоловіка Ігоря. Ще один незмінний пункт програми — брейн-ринг, де за золоту медаль змагалися 6 команд. Капітани команд також узяти участь у парламентських дебатах на тему “Що важливіше — особиста помста чи державні інтереси?”. У підсумковому заліку звання інтелектуалів і призи здобула команда “Могікани” з Тернополя, друге місце посіла команда “Красиві” зі Львова, а третє — вишгородські “Мудрагелі”.

Всі учасники залишилися задоволені дійством, адже захід мав цікаву розважальну програму, зокрема вечірки, концерт органної музики, багато різних забав і навіть заняття з йоги. А в неділю пластуни поїхали до Володимира-Волинського й Зимного, де гості з різних міст України ознайомилися з історією цього краю.

“ПлаЗма” проходить у Луцьку вже втретє і, за словами її коменданта та ідейного натхненника Кості Яковчука-Бесараба, вже наступного року може остаточно затвердити свій усеукраїнський статус, адже ставить перед собою цілі, актуальні для всієї України: змінити на краще ставлення молоді до інтелектуальних цінностей України та світу, заохотити до активної громадської позиції у справі збереження, плекання й розвитку ерудитів та культурного рівня молоді, створити здорове молодіжне середовище серед учасників заходу.

Ліна ОСТАПЧУК

ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ ПЛАСТУНА РОМАНА ШУХЕВИЧА

Нещодавно пластуни Львова провели низку акцій на вшанування пам'яті Головнокомандувача Української Повстанської Армії Романа Шухевича, також відомого як генерал Чупринка, котрий був вихованцем Пласту. Зокрема відбулася велика рольова гра в Білогір'ї й поїздка в Івано-Франківську область до конспіративної хати легендарного генерала.

Велика рольова гра складалася з чотирьох етапів. На першому етапі пластуни й пластунки віком 10—18 років у складі багатьох команд змагалися між собою у спортивному орієнтуванні, ході по азимутах та орієнтації на місцевості. На наступному етапі відбулася власне рольова гра, під час якої пластуни й пластунок було поділено на три різні команди (“українців”, “більшовиків” і “німців”), кожна з яких мала своє завдання. По закінченні гри пройшло нагородження переможців спортивного орієнтування, відвідини музею Р. Шухевича та спільна молитва.

Того ж дня відбулася одноденна мандрівка групи з 25 пластунів у село Княжичі Івано-Франківської області до конспіративної хати генерала. Там пластуни зустрілися з особистим охоронцем генерала Чупринки паном Любомиром Полюгою та поклали квіти до пам'ятника Роману Шухевичу. Після покладання квітів відбулася спільна молитва.

Ярема ДУХ

ДОБРА НОВИНА

ПОДІЛЬСЬКИЙ РІК КОБЗАРЯ

Завжди особливо урочисто проходять Шевченківські дні в Народному Домі Хмельницького міського товариства “Просвіта”. Ось і цього року до 192-ї річниці від дня народження Великого Кобзаря в читальні розгорнута книжкова виставка “Свою Україну любіть”. У світлиці учасниками програми “Просвіти” та всім бажаним пропонують переглянути відеофільм “Той, хто прорік націю”. Для хмельницьких просвітян рік 2006-й — це подільський рік у житті Тараса Шевченка. Отож на ознаменування 160-річчя його перебування в нашому краї спільно з обласним управлінням культури та туризму готується до друку репертуарний збірник “Вокально-музична Шевченкіана композиторів Хмельниччини”.

Зоя ДІДЕНКО,
голова Хмельницької міської “Просвіти”

ЛЮБОВНА ІСТОРІЯ

У широкій і різнобарвній плеяді представників нашої флори почесне місце займає липа. Це дерево в Україні оповите особливою шаною: липами обсаджували шляхи, дороги, садки, обійстя, замки, храми; крім цвіту і медоносу цінувалася деревина. З неї виготовляли музичні інструменти, різьбили іконастаси, дитячі іграшки, робили речі господарського вжитку. Вельми практичними в побуті були діжечки, видовбані з осердя старих дерев. У липівках (так називалися ці посудини) тримали мед; лікувальний продукт добре зберігався, не втрачаючи впродовж десятиліть своїх смакових і цілющих властивостей. Світложовтого кольору, часом зеленкуватий, із ніжним запахом цвіту, липовий мед — краший серед багатьох сортів: дуже смачний, корисний для здоров'я.

Зібраний із липового цвіту мед у народі називають “липцем”. Можливо, й назва місяця пішла від “липцю” — періоду основного медозбору.

ЛИПОВА АЛЕЯ ЯК СПОМИН

Як і дуби, липи також досягають поважного віку тривалістю кілька століть. Були вони очевидцями бойових звитяг наших предків, свідками важливих історичних подій. Усі знають про Підгорецький замок на Брідщині. Поблизу нього росте старезна липа з могутніми кронами, а товщина стовбура така, що кілька людей можуть його обхопити. Кажуть, під цим деревом відпочивав Богдан Хмельницький, коли штурмував старовинний замок.

Коли 1848 року в Галичині було ліквідоване кріпосне право, то для увічнення цієї події селяни споруджували хрести Свободи. Стоять вони й донині біля церков, при в'їзді в села, обабіч доріг. У багатьох населених пунктах ці пам'ятники обсажені липами.

Але поговоримо про липові алеї, які навіюють лірично-інтимний настрій і зберігають спомин людських почуттів — ширсер-

дних і палких. У селі Куткорі, що неподалік вузлової залізничної станції Красне, росте липова алея, посаджена ще наприкінці XIX століття. Росте як спомин про кохання польської графині Вероніки Лончинської і 23-річного офіцера цісарської армії Станіслава Міцєвського. Кохання пристрасне, драматичне і, на жаль, трагічне.

Тодішній власник Куткора — польський граф Генріх Лончинський — спорудив для сім'ї добротний палац, заклав парк із рідкісними породами дерев, захоплювався полюванням. Часто ходив полювати в нього шляхтичі. І хоча маєток не був основним місцем проживання родини графа, але Вероніка, його дружина, дуже полюбляла відпочивати у цьому мальовничому куточку.

Неподалік їхнього маєтку, де австро-угорські вояки проходили військовий вишкіл, вона і зустріла Станіслава. Однак щастя тривало недовго.

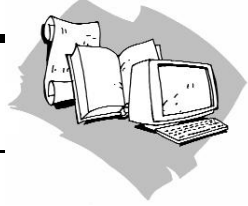
Довідавшись про зраду дружини, розгніваний граф Генріх викликав молодого офіцера на дуель, яка відбулася біля лісу 14 квітня 1877 року. Були і секунданти з Буська.

За правилами стріляли із зав'язаними очима. Кидали жереб: право першого пострілу випало графу.

Куля, яка влучила в Станіслава, була смертельною. Стікаючого кров'ю офіцера привезли до палацу Лончинських. Його поховали на місцевому цвинтарі, у графській каплиці. Такою була воля Вероніки.

Недовго згоді розлучилася з чоловіком, а на спомин про кохання до Станіслава звеліла посадити по обидва боки дороги з лісу до маєтку липову алею. Місцеві мешканці й досі називають її алеєю кохання.

Ігор БІДЮК,
с. Йосипівка на Львівщині

НАШІ ВИДАННЯ

Протягом 2004—2005 рр. «Просвіта» провела значну роботу з видання українських книг, аудіопродукції й розповсюдження її по всій території України. Хто не знайомий із нашими книгами, я скажу, що ми видаємо дитячу, краєзнавчу, історичну, мовознавчу й художню літературу.

Особливої популярності набули словники: «Короткий тлумачний словник української мови», «Російсько-український словник», «Термінологічна лексика» (автор Ніна Шило) й чи не найвідоміший словник-довідник з українського слововживання «Україна в словах», адресовані учням загальноосвітніх гімназій, ліцеїв, можуть бути корисними вчителям, студентам і всім охочим до вивчення української мови, пізнання культури українського народу.

Ці книги видані в 2004 році й уже повністю безкоштовно передані бібліотекам і школам України. На них було дуже багато замовлень, але перевагу ми надавали південним і східним областям України, хоча велика кількість цих книг була передана і в інші області.

Що стосується дитячої літератури, ми видали 2 види збірників українських народних казок: «Яйцерайце» й «Українські народні казки», а також «Українська абетка» й «Українська цікава абетка», форма випуску — настільна гра; «Тарасове перо», «Славетні імена України», «Казки та легенди Криму» — автор Євген Білоусов, та посібники «Дитячі ігри і розваги», «Виручалочка» — упорядкував Ігор Січовик.

Усі ці книги були розповсюджені по всій Україні, передані тим бібліотекам і навчальним закладам, керівники яких зверталися до нас із замовленнями.

На сьогодні ми ще маємо ці книги і їх можна замовляти.

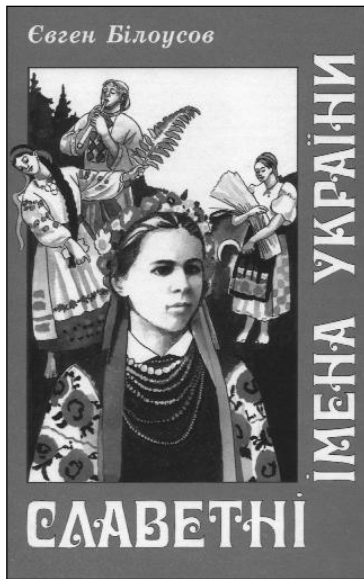
Для дітей видано також програмні твори, які необхідні кожній школі: «Гомерова Іліада», «Гомерова Одиссея», «Міфи давньої Греції», «Вінок. Українська читанка».

Загалом за останні 2 роки «Просвіта» безкоштовно передала близько сімдесяти п'яти тисяч книг і сорока тисяч компакт-дисків.

Порядок передачі таких: ми надіслали листи головам усіх обласних державних адміністрацій із

ЗАМОВЛЯЙТЕ – ОТРИМАЄТЕ!

До редакції «Слова Просвіти» надходить багато листів із проханням повідомити про те, які нові книги й аудіопродукція вийшли? Як їх можна отримати? За яким принципом вони розповсюджуються? На ці питання відповідає працівник Секретаріату центрального правління Світлана ФЕЩЕНКО.

повною інформацією про видану нами літературу й аудіопродукцію з повним її переліком, а також прохання отримати її для бібліотек своєї області.

Багато областей відгукнулися й отримали нашу видавничу продукцію.

Так, наприклад, до бібліотек і навчальних закладів Луганщини надійшло близько 3000 книг, Черкащини — 1560, Донецчини — 2500, Сумщини — 4000, Кіровоградщини — понад 2000, Одещини — 3500, Дніпропетровщини — 5500, Житомирщини — 4500, Хмельницька область отримала — 5300. Передача літератури постійно триває і цифри змінюються, зростають.

Про аудіопродукцію. Це компакт-диски й аудіокасети «Етнічна музика України». Збірники етнічної автентичної музики зі звучанням навколишнього простору того регіону України, в якому зібрані рештки традиційної музичної культури, яка може відійти у забуття, якщо не підтримувати її, не зберігати, — ось для цього й заснований

цей проект із 14 частин, кожна з яких уміщує пісні конкретного регіону, району, селища чи села.

Інший не менш цікавий проект «Перлини Української культури», випущений на п'яти CD-дисках. Сюди входить: народна музика, академічна музика, образотворче мистецтво України та музеї, заповідники, бібліотеки, пам'ятки історії та архітектури.

Кожен CD містить тематичний матеріал, багатий ілюстрований ряд, який супроводжується музичними фрагментами.

Режим пошукової роботи дисків проекту дозволяє робити ефективний вибір інформації в географічному, хронологічному, тематичному варіантах. Інформація подана двома мовами: українською й англійською.

Наведена вище аудіопродукція, мультимедійний компакт-диск «Кобзар», про який неодноразово писала газета, та «Витоки» Павла Мовчана передавалися в такому ж порядку, як і книги, і з не меншим успіхом розійшлися по Україні.

Найбільшу їх кількість отримала Хмельницька область, — близько 8000, близько 3000 отримали Луганська й Херсонська області, 4000 — Сумська, по 1000 отримано Республікою Крим, Одеською областю, Дніпропетровською, Рівненською, Чернівецькою, Житомирською, Харківською, Чернігівською. Усі інші області отримали близько 2000 дисків.

До Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка надійшло чимало подяк і листів вдячності від організацій, відділів культури, освіти, що мали змогу збагатити фонди своїх бібліотек нашою продукцією.

Багато слів вдячності прозвучало на адресу Товариства від батьків, діти яких стали переможцями наших конкурсів: «Шевченко в моєму серці», «Диво калинове» ім. Дмитра Білоуса, «Палітра українського сло-

ва» й інших, до проведення яких «Просвіта» долучалася, переможці яких отримали в подарунок наші книги й аудіопродукцію.

Товариство «Просвіта» видало й нову продукцію. Це компакт-диски «Українські народні казки», серія навчально-ігрових програм «Дитяча колекція», комп'ютерні ігри «Історія України» і «Мандрівники та невідомі землі», розраховані на дітей до 13 років, за допомогою яких діти у формі гри вивчають історію України, а також подорожують надзвичайно цікавими місцями, знайомляться з чудернацькими тваринами й різноманітними рослинами, потрапляють у відкритий космос і проходять поверхнями Місяця й Марса. Ці ігри дають змогу дітям зрозуміти, як утворилися материк і як творилася історія. Тут уміщено безліч ребусів, загадок, кросвордів.

У пригоді і дітям, і вихователям, й учителям також стануть аудіокасети «Чудотворець Миколай, на всякий час помагати», що допоможе краще пізнати улюблене свято Миколая, організувати його в себе, вивчити народні пісні, колядки, приказки й каламбури, а також народні ігри, легенди, відомі з історії українського народу.

Аудіокасета «Дозвольте колядувати, Христа-Бога прославляти» доносить до дітей колядки, щедрівки, зимові пісні, українські різдвяні піснеспіви, які легко запам'ятовуються дорослим і дітям.

Багато хто вже має нашу продукцію, а для тих, хто ще не отримав чи не знає, як це зробити, я пропоную звертатися до Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Тараса Шевченка з листом-замовленням і в установленому порядку отримати цю продукцію за документами строгої звітності.

КАТЕРИНА ЗРУЙНУВАЛА СІЧ, КАТЕРИНА СТАЛА БЕРЕГИНЕЮ?

рій Первозванний? Адже, за церковною традицією, під час подорожі до Києва, несучи світло християнської віри слов'янам-язичникам, він зупинявся неподалік від центральної частини сучасного міста на острові Монастирському. Відвідала острів і київська княгиня Ольга зі своїми супутниками — візантійським єпископом Григорієм і ченцями. Свідченням їхнього перебування може бути візантійська монета, знайдена нещодавно археологом В. М. Шалобудовим.

Кандидат хімічних наук Світлана Тур:

— Сама ідея, щоб у місті був пам'ятник Святій Катерині Великомучениці, мені подобається. Правда, дещо незрозуміло: планували зробити невеличку скульптуру, яка мала б прикрасити фасад новозбудованого єпархіального центру, — а вона вийшла велика? Де її тепер ставити? Дуже мало інформації. Не було широкого обговорення. Незрозуміло, наприклад, чому створення пам'ятника довірили саме скульптору Юрію Павлову? На які кошти виготовлено статую? Не думаю, що тут є політичний підтекст. Якщо наш митрополит Іриней підтримує цю ідею, я йому довіряю.

Настоятель храму на честь Почаївської ікони Божої Матері, протоієрей Валентин Гаврилов:

— Православна Церква не має прецедентів встановлення пам'ятників святым і священномученикам, це — католицька традиція. Пам'ятники можна споруджувати на честь героїв християнства, як Жанна д'Арк, проте не в храмі — на вулиці. Так, скульптура на березі Дніпра в Києві увічнює князя Володимира не як святого, а як культурного й політичного діяча. Що ж стосується Катерини II, то наше суспільство розглядає її як особу розпусну, вороже налаштовану проти всього українського, яка до того ж знищила самобутню національну основу нашого краю — Запорізьку Січ. Мені б не хотілося думати, що скульптура святої натхатиме на образ цієї імператриці.

Член ради Дніпропетровської обласної організації Партії «Реформи і порядок» Андрій Денисенко:

— Встановлення пам'ятника «Святій Катерині» — завуальована спроба здійснити історичну реабілітацію цариці Катерини II, пов'язати з її ім'ям початок културного освоєння «дикого степу». Спитаєте, кому потрібне повернення міфу

про створення Катеринослава (зараз — Дніпропетровськ) як «третьої столиці» Російської імперії? Для певних політичних сил це могло б стати зручним фундаментом для обґрунтування ідей, подібних до «південно-східної автономії».

Координатор історичних програм «Інституту суспільних досліджень», кандидат історичних наук Олег Репан:

— Не слід історію виникнення Дніпропетровська зводити лише до указу російської імператриці, бо це несправедливо відтінає дуже важливу для нашого краю історичну складову — козацтво. Минулого року група місцевих істориків, докторів і кандидатів історичних наук звернулася до міськради з пропозицією вести родовід сучасного Дніпропетровська не від Катеринослава, а від його попередника — міста Новий Кодак, перша згадка про яке датується 1650 роком. На середину XVIII століття в Новому Кодакі мешкало близько 3 тисяч осіб, це був адміністративний, військовий, торговельний центр великої території — Кодаської паланки. У Новому Кодакі була дерев'яна церква в ім'я Святого Миколая. То чому ж покровителем Дніпропетровська, де чи не кожен третій має козацьке прізвище, не зробити Святого Миколая чи шановану козаками Богородицю?

● **Ірина ШОВКОВЕЦЬ,**
м. Дніпропетровськ

ЗАХОДИ

ТВОРЦІ РІДНОГО СЛОВА І СВЯТА

У Білій Церкві відбуваються заходи, присвячені рідній мові. Організатор — голова міської районної організації Всеукраїнського об'єднання «Просвіта» Володимир ІВАНЦІВ.

Подією для міста став літературно-музичний вечір у музично-драматичному театрі імені П. Сакаганського за участю акторів, письменників, артистів і членів міських культурологічних товариств національних меншин у міжнародний день української мови. Володимир Іванців закликав відстоювати державну мову як важливий інтегруючий чинник, підкреслив, що національні меншини, які є в Україні, повинні підтримати українців, аби дати відсіч проросійським силам, що нав'язують нам російську мову як другу державну. У літературно-музичному вечорі взяли участь провідні актори театру. Заслужений артист України Володимир Репін познайомив присутніх із творчістю відомого білоруського поета Максима Богдановича. Він прочитав його вірш «Погоня» у перекладі Володимира Іванців. Дуже сподобалася глядачам гумореска у виконанні заслуженого артиста України Миколи Кам'ярука. Відомо глядачам акторка Анжеліка Кісліцина прочитала вірш свого батька — Анатолія Кісліцина «Благодарю тебя, земля Тарасова». Піднесено й урочисто пролунала в залі пісня «Соборний дзвін» у виконанні Романа Вдовики, написана поетом Володимиром Іванцевим і композитором Михайлом Олійником. Дуже артистичним і безпосереднім був виступ вихованців Будинку художньої творчості Наталі Пценко і Романа Косяка. Вони — активісти студії «Живе слово», якою керує Галина Царик. Оплесками й гучним сміхом зустріли глядачі гуморески у виконанні автора — поета-гумориста Володимира Дідківського. Капела бандуристів БДАУ подарувала українські народні пісні. Привернув увагу присутніх і виступ вихованок із польського класу ЗОШ № 11 Валентини Рибченко і Ольги Андрійчук із Центру польської освіти і культури, які прочитали вірші про рідну мову і про Батьківщину. Виступили також представники інших культурологічних товариств національних меншин. А наступного дня учні ЗОШ № 1 (директор В. Д. Жежіль) зустрічали в себе київського гостя — Євгена Голибарда. Творчу зустріч із письменником організували два товариства — міське об'єднання «Просвіта» і міський Центр польської освіти і культури. Для подальшого й глибокого вивчення мови письменник подарував учням Центру польської освіти і культури книги й підручники.

Увечері в Центральній бібліотеці відбулася презентація книжки В. Іванців «Подолання синдрому Гоголя». В аудиторії зібралися письменники, науковці, педагоги, працівники бібліотек і молоді міста. Поет Петро Розвозчик детально зупинився на композиції цього твору, а також розповів про творчість лауреата міської премії імені І. Нечуя-Левицького Володимира Іванцева. Він познайомив із творами, написаними цим поетом і публіцистом у різні часи.

Багато теплих слів почув того дня автор і від своїх колишніх колег із заводу «Білоцерківсьільмаш», зокрема про роботу в багатотиражній цієї організації. Після творчої зустрічі Володимир Іванців частину накладу своєї книги передав у бібліотечну систему, а також шкільним бібліотекам. Завдяки просвітянам ми стали учасниками справжнього творчого свята, зустрічей з українськими літераторами, митцями, шанувальниками літератури та білоцерківською молоддю.

● **Тайна БРАТЧЕНКО,**
м. Біла Церква

ГОСТРИЙ СИГНАЛ

Інформація про те, що Свята Катерина Великомучениця вважається покровителькою нашого міста (так це в ім'я святої, виходить, старався коханець імператриці Катерини II, «найсвітліший князь» Потьомкін?!), стала несподіванкою. Як і прагнення нової влади в особі пана Єханурова вшанувати її пам'ятником.

У досить цікавому становищі опинилася дніпропетровська громадськість. Усі знають жінку на ім'я Катерина з короною на голові (саме такий вигляд має триметровий бронзовий пам'ятник, створений скульптором Юрієм Павловим) як російську імператрицю Катерину II. А от про визначну роль в історії нашого краю Святої Катерини Великомучениці з давнього єгипетського міста Олександрія більшість чи не вперше почула саме у зв'язку з планами встановити пам'ятник на її честь...

Доктор історичних наук Ірина Ковальова:

— Я була дуже здивована, почувши про телебаченню, що покровителькою Дніпропетровська є Свята Катерина Великомучениця. Ніде в літературі, у тому числі дореволюційній, я не зустрічала згадок про це. Чому ж тоді не святий Анд-

АКТУАЛЬНО

Сумська філія МАУП стала центром національно-патріотичного виховання молоді, яка готується бути елітою української нації.

Формуванню національної свідомості студентів сприяє те, що в академії працюють викладачі-просвітняни, зацікавлені у вихованні патріотів. А ще адміністрація на чолі з директором Олегом Тумаковим — кандидатом філософських наук. Завдяки його турботам затверджені національно-патріотичні заходи й видано указ про використання української мови у ВНЗ.

У свято Свободи викладачі академії, заступник голови СОТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка М. Карпенко, кандидат філософських наук В. Артюх та активіст «Просвіти» О. Дубовик провели організаційні збори первинного просвітнянського осередку. Членами Товариства стали не тільки викладачі, а й студенти, яким не байдужа доля України. Головою первинного осередку обрано М. Карпенка. Ухвала зборів доповнила заходи національно-виховної роботи.

У коридорі приміщення МАУП був вивішений стенд, присвячений трипільській культурі «Трипільська цивілізація — джерело етногенези української нації».

ПЛЕКАЄМО МОЛОДУ ЗМІНУ

До 60-річчя закінчення Другої світової війни М. Карпенко ознайомив студентів із розділами своєї книги «Велика Вітчизняна чи Друга світова війна?» та відеофільмом «Між Гітлером і Сталіним». Молодь ушанувала всіх загиблих за волю України й підтримала вимоги визнати воїнів ОУН-УПА воюючою стороною.

Після проведення IV Міжнародної наукової конференції «Єврейсько-більшовицький переворот 1917 року як передумова «червоного терору» та українських голодоморів», яка пройшла в МАУП у Києві, вирішено провести таку конференцію і в Сумах.

Наш кор.

НА ГОЛОМУ ЕНТУЗІАЗМІ ДАЛЕКО НЕ ЗАЇДЕШ

ОСЕРЕДОК

Про свята й будні Запорізького обласного товариства розповідає просвітянин, кандидат технічних наук, голова обласного Конгресу українських націоналістів Василь Федорович ТИМЧИНА.

— Нині перед «Просвітою» стоїть надзвичайно відповідальне завдання — проводити виховну роботу серед населення, особливо серед школярів і студентів, прищеплювати національну ідею. Наша держава, на жаль, не вважає за потрібне взяти на себе цю місію. Хоч навіть радянське керівництво розуміло важливість роботи з громадянами для сприйняття ними державної ідеології. Якщо сьогодні ми не розповімо українцям правду про їхню історію, культуру, мову, звичаї, традиції, — як вони знатимуть її?

Ось чому в «Просвіті» повинні працювати високоосвічені, досвідчені, патріотично налаштовані люди: вчені, викладачі, вчителі, інженери...

— **А як же молодь: вона не має такої досвіду?**

— Безперечно, студентську молодь треба залучати до роботи. До речі, зараз у Запоріжжі йде процес оновлення просвітницької

громади, ми шукаємо нові кадри для поживлення роботи районних осередків.

— **Які районні організації у Запоріжжі найбільші?**

— Серед наших найбільших районних організацій варто назвати Мелітопольський осередок під керівництвом завідувача кафебри історії Педуніверситету Віктора Гудзя, Бердянське і Гуляйпільське районні товариства. Так, мелітопольські просвітняни окрім відзначення всеукраїнських свят щорічно вшановують уродженця Мелітополя Дмитра Донцова, проводять безкоштовні екскурсії на Кам'яну могилу. А ось Бердянський осередок нині занепадає. Вести постійну результативну діяльність важко, ентузіазм згасає на тлі малої уваги держави до культурологічних проблем.

— **Які вектори діяльності освоїло обласне товариство?**

— Запорізька «Просвіта» традиційно відзначає державні свята, вшановує діячів культури, науки й історії, військових діячів національно-визвольного руху. Масово святкуємо День Незалежності, День української писемності й мови, вшановуємо пам'ять Героїв Крут, день перепоховання Т. Шевченка, проводимо виховну роботу в школах, технікумах, коледжах (відповідальний Василь Федина), пра-

цюємо зі студентами. Я, наприклад, виступаю у технічних університетах, — це моє завдання як просвітянина.

Наш голова Т. Шевченко залучає до виступів на конференціях, які проводить «Просвіта», студентів. Не всі, правда, активні, але деякі погоджуються з охотою, продовжують співпрацю з нами.

У нас також функціонує бібліотека.

— **Де розміщується ваша бібліотека?**

— Ми маємо гарне приміщення, подароване меценатом, громадянином Великобританії. Українець за походженням (родом із Малої Токмачки Запорізької області), пан Пилип Тараненко, якому цього року виповнюється 92 роки, придбав і подарував приміщення під офіс для обласного правління Запорізької «Просвіти». Відтоді маємо можливість утримувати бібліотеку, приймати гостей, проводити різні заходи. А ознайомив Пилипа Тараненка із діяльністю «Просвіти» мій рідний брат Федір Тимчина, який також мешкав в Англії.

— **Василь Федоровичу, ми говоримо про діяльність Запорізької «Просвіти». Зупинімося на видавничій продукції товариства.**

— Сьогодні ми видаємо на пожертви окремих людей газету

«Дніпрові пороги». Шеф-редактор — Тарас Шевченко, редактор — Анатолій Ажажа. На жаль, видання через фінансові труднощі виходить нерегулярно, але не рідше, ніж раз на місяць. Наклад газети невеликий — від 1500 до 2000 тисяч примірників.

За рахунок замовників-учених Запоріжжя також видаємо їхні книжки й брошури. На наші звернення кошти на видавничу справу виділяли бізнесмени й керівники приватних підприємств міста. Зрозуміло, ця допомога була одноразовою.

— **Що, на Вашу думку, може посилити вплив Запорізької «Просвіти» на громадське та культурологічне життя міста й області?**

— Майбутнє «Просвіти» зумовлене увагою керівництва області й міста до заходів нашої громадської організації. Нам дуже бракує коштів. Смотужки ми в Запоріжжі не можемо сплачувати робочі поїздки членів товариства, покривати витрати. Державна підтримка сьогодні дуже потрібна. Якщо держава повернеться до нас обличчям, зрушення на краще буде помітно відразу. Бо на одному патріотизмі й ентузіазмі важко ефективно працювати.

Розмовляла
Ольга СКРИПІКІНА

ЮВІЛЕЙ

НЕВМИРУЩИЙ ЛЕСИН ДУХ

На літературній карті України село Косівщина Сумського району посідає особливе й знакове для Сумщини місце: сюди в травні 1889 року в 18-річному віці на лікування до народної цілительки Параски Богуш приїздила Лариса Петрівна Косач — майбутня велика українська поетеса і громадська діячка Леся Українка.

Косівщинська земля свято береже пам'ять про цю подію. Тут вона ходила стежинами села, милувалася різнотрав'ям і квітучим зеллом, яке її підлікувало. Роками збирали документи, матеріали, свідчення та спогади про перебування поетеси. Так при Косівщинській школі створено музей-кімнату поетеси, який переріс у народний музей, і в ці дні виповнилося 35 років із дня його заснування.

Урочистості почалися з покладання квітів до пам'ятника Лесі Українки. Мітинг відкрили директор народного музею Лесі Українки Ніна Михайлівна Тищенко та відповідальний секретар письменницької організації Людмила Ромен.

Справжнім святом духовності, рідної мови, співу й поезії стала літературно-мистецька композиція, підготовлена учнями школи і студентами Сумського вищого училища культури та мистецтв імені Д. С. Бортнянського. У залі, ніби живий Лесин дух, ніби живий голос співачки «досвітніх огнів» лунав з її поезій, з її листів до коханого, закликаючи нас не коритися лихій долі, а ставати до активних дій, боротися за своє життя і завжди бути готовим до саможертвності в ім'я добра, справедливості й волі.

Щирими оплесками вітали присутні виступи письменників, які подарували не тільки свої поетичні рядки, а й бібліотеку нових видань сумських авторів. Від імені письменницької організації голова Олександр Вертіль вручив Почесну грамоту директору музею Н. М. Тищенко з нагоди 35-річчя. Слова глибокої вдячності прозвучали на адресу директора школи Тетяни Андріївни Гальменко за розуміння виховної ролі життєвого подвигу Лесі Українки і всляке сприяння й допомогу музею. Не обійшлося і без подарунків.

Закінчилося свято екскурсією музеєм Лесі Українки, де свої знання Лесиного родоводу, життя й творчості демонстрували юні екскурсоводи.

Людмила ШЕВЧЕНКО,
член обласного правління товариства
«Просвіта»

НА ЧАСІ

УКРАЇНЬСЬКА КНИГА НА МОЛДАВАНЦІ

Цей культурний проект — уже третя успішна спроба голови Одеського обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» Галини Дольницької створити українську благодійно-просвітницьку культурницьку організацію. Молдаванка — Пушкінська — така географія локалізації осередків української культури в Одесі кінця ХХ—початку ХХІ ст. І тепер, полишаючи «Малу Одесу», ми переїздимо до самого її центру, звідки українське слово лунатиме голосніше.

Наш проект запроваджуватиметься спільно з Благодійним Фондом ім. І. та Ю. Лип, під егідою та за підтримки очолюваної видавництвом «Факт» програми «2006 — рік української книжки в Україні». Проект покликаний створити культурний осередок на базі української книгарні в одному з центральних мікрорайонів Одеси — Молдаванки, де найменш розвинена культурна інфраструктура.

Планується відкрити спеціалізовану крамницю з продажу української книги в оновленому й переустаткованому приміщенні, презентувати її ЗМІ, провести збори організації «Молодої Просвіти», залучивши молоду аудиторію — випускників шкіл, студентів одеських ВНЗ.

У межах роботи культурницької організації відбуватимуться літературні збори одеських українськомовних авторів, зустрічі з діячами українського мистецтва з інших регіонів, виділення експозиційних приміщень для мистецьких акцій, виставок і презентацій, налагодження співпраці з мистецькими організаціями регіону й України, організація регіонального українськомовного мистецького друкованого органу, створення безкоштовної загальнодоступної бібліотеки української книги тощо.

Просвітняни Одеси

ДИТЯЧИЙ АНСАМБЛЬ

Цих симпатичних хлопців я побачив на Всеукраїнському огляді художньої самодіяльності «Просвіти», який пройшов у Києві. Варіації на теми українських народних пісень у виконанні ансамблю народних інструментів «Криниця» із селища Макошине, що на Чернігівщині, зал зустріч бурхливими оплесками. І не лише за майстерність виконання. А й за безкорисливу любов до народної пісні, без якої за нинішнього бідкування сільської культури не може існувати жоден аматорський колектив.

«Люди, завдяки яким існують такі творчі колективи, як «Криниця», заслуговують на вдячність, — каже голова Київського міського об'єднання «Просвіта» Ольга Пугач, яка й запросила юних музикантів на Всеукраїнський огляд. — Я часто буваю у Макошині і знаю, яких величезних зусиль доводиться докладати тамтешнім працівникам культури, аби люди мали ціка-

НЕ ПЕРЕСИХАЙ, «КРИНИЦЕ»

ве дозвілля, вечори відпочинку та концерти, не забували про величезний духовний спадок, отриманий від попередніх поколінь...»

«Назвали ансамбль «Криницею» не даремно. Бо народні піс-

ні, які ми виконуємо, — справжнє джерело духовності, — розповідає керівник колективу Ігор Лебідь. — Ансамбль користується популярністю у юнаків і дівчат, багато з них хотіли б навчи-

тися музиці й співу. Та на всіх музичних інструментів не вистачає. Ті, що маємо, на ладан дихають, багато з них принесені з дому, знайдені на горищах. Треба б купити нові, та нема коштів. Як і на костюми. Учасники «Криниці» виступають у тих, які шили двадцять років тому».

На жаль, це джерело духовності у Макошині може пересохнути. Діти займаються у приміщеннях, які не опалюються і стелі яких протікають. Узимку в Будинку культури так холодно, що бібліотеку перевозять до селищної ради. Здавалося б, яка там духовність, яке мистецтво? А у закладі культури, яким керує Наталя Колесник, від бажаючих грати та співати відбою немає. Це свідчить про те, що тут працюють справжні ентузіасты сільської культури. Тільки чи довго існуватиме культура на ентузіазмі?

Олександр ЛИТВИНЕНКО,
фото автора

— *Які проблеми існують при перекладі з іноземних мов українською?*

— Одна з найбільшочіпких проблем — словники. Перш за все великі й фахові з різних галузей. Головним чином їх немає. Є хіба українсько-англійський, що склав Ласло Балла, чесько-, болгарсько-український. Усі ж інші — це тоненькі — для школяриків-малярників. А великих, для дядюг-перекладюг — немає. Переважно переклад здійснюється через російські словники, а вже від них відшукуються українські відповідники. Тобто переклад українською здійснюється з відбігом, відскоком, і ті відскоки бувають не завжди вдалі. А якщо потрібно перекладати якісь фахові терміни, то важко знайти правильні українські відповідники. Зайве казати, що поважніші словники коштують недешево.

Наступна проблема — знайти ту книжку, яка потрібна читачеві, на яку буде попит. Зараз слід зв'язати на покупця. Вгадати з таким твором не завжди вдається. Художні твори (якщо це не якесь розважальне читиво, не дитяча література, а щось із вершин світової літератури) в сучасних умовах продаються не вельми швидко. Це впливає на наклад. Вони зменшуються. Відповідно зменшується і гонорар, перекладачам доводиться працювати майже задарма. А видавництва... Зараз небагато таких, що в змозі самі видати переклад. Треба шукати додаткові кошти — всі видавці шукають.

Ще до проблем перекладу. Є така тенденція серед деяких перекладачів: вони беруть текст, відскакують його, закидають на електронний перекладач, який дає послідовний переклад. Машинна граматику, зрозуміло, не зважає. Та й вимагати від електронного перекладача багато не можна — він створений для механічного послідовного відтворення тексту. Якщо перекладач совісніший, то після машинного перекладу він той механічний текст перечитає й підправить, а менш совісний, — так абракадаброю і віддасть. Серед видавничого посильства відоме й таке собі львівське “ноу гау”. Пан прохвасор беруть у видавництва текст зі свого фаху, роздають його на початку семестру студентам (кожному сторінок по 10—20) із наказом перекласти українською. Студенти перекладають свої частки тексту і повертають науковому патрону, а він віддає цей “вінегрет” видавництву. Деякі видавці, не читаючи того перекладу, видають його. Такі книжки жодної цінності не становлять. Це — макулатура.

— *Чи закінчуються на цьому проблеми?*

— Уявіть собі, що ні. В Україні є хороші перекладачі художніх текстів і поезії. Але зараз на цю літературу попит незначний. Тож вони беруться за переклади з інших дисциплін, скажімо, з філософії, психології, соціології, за вузькофахові тексти. Перекладають, не фахівці в цих галузях, допускають ляпи. В одному філософському творі трапилося слово “горизонт”. Це філософський термін. Він усюди має проходити як “горизонт”, байдуже, скільки разів автор ужив його в реченні — двічі, тричі, хоч п'ять разів. А перекладач подав його в одному випадку як “краєвид”, в іншому — “овид”, потім “горизонт”, тобто підійшов до цього по-художньому. А тут по-художньому не можна, треба тільки “горизонт” — і все. Специфіка.

У перекладах є й інша ахіллесова п'ята. Це — термінологія. В одному підручнику з соціології трапився мені німецький термін “die verstehende Soziologie”. Російською він звучить “понимающая социоло-

гия”. У тому підручнику цей термін скалькували з російської і вишло — “розуміюча соціологія”. Мені переклад цього терміна не сподобався. Тому я поговорив про це з фаховими соціологами й зрозумів, що це “розуміння соціологія”, а не розуміюча і не розуміюча.

Тобто фаховий текст має перекладати або фахівець із цієї галузі знань, який знає іноземну мову, з якої здійснюється переклад, або слід наймати наукового редактора, що знається на тому предметі.

— *Чи можна нині говорити про українські перекладацькі школи?*

— Можна. В Україні історично склалися дві перекладацькі школи — київська й львівська. Київська тягнє до нормативної мови, львівська — до галицького діалекту. Чому

не для того, щоб викаблучитися, а щоб передати колорит тієї мови й історичної доби. Потім — чи є фахівці, щоб отак узяти й переклали мовою XVII—XVIII століть? І якою — писаною чи живою? Мовою Волині, Наддніпрянщини, Галичини, Закарпаття, Поділля чи Слобожанщини? Гадаю, треба йти назустріч читачеві. Бо якщо потенційний споживач погортає такий переклад і нічого в ньому не зрозуміє, то навіщо йому та книжка?

— *Як видавництво знаходить перекладача?*

— Винайм перекладача — це двосторонній акт видавництва й перекладача. Чому видавництво наймає саме цього перекладача? Бо воно його знає. Воно йому довіряє — його інтелекту, фаховості,

— *Друга умова у Франка — здійснювати переклад тільки з оригіналу...*

— Обов'язково з оригіналу. Обов'язково! Подвійний переклад завжди гірший. Адже певні втрати є і при перекладі з оригіналу.

— *Чи можливо в перекладі передати етнічні особливості, ментальне сприйняття? Скажімо, у німців своя ментальна наповненість символів, образів, в українців — своя. Чи трапляється, що після точного відтворення значення слова розумієш, проте, що воно якось інакше звучить, уже коли повністю перечитав певний контекстувальний блок, — що там виникає інший зміст, відтінок?*

— Якщо це розумієш, то тоді ти вже на 90 % знайдеш. Якщо не зрозумієш, то воно пролетить і ніхто

якийсь зиск. Інакше — не візьметься. І сподіватися на те, що Захід нас перекладе, — марно. Окрім того є ще й економічні чинники. На книжки іноземними мовами в Україні споживачів не так багато. Тобто більшу частину накладу треба буде вивозити за кордон. Це експорт. Аби щось експортувати з України за кордон, потрібно брати ліцензію і спеціальні дозволи. А це ходіння по кабінетах і оплата, оплата, оплата. І все наперед, ще до того, як щось продаси. Українські видавництва зараз не в найліпшому економічному стані. Тому я сумніваюся, що іноземними мовами перекладуть багато.

— *Тут мала б діяти державна програма?*

— Так, звичайно. Для популяризації своєї культури за межами країни має бути певна державна програма. Але схоже, що нашої державі це не потрібно. Судячи з того, яким є сучасне книговидання в Україні, держава цим не надто переймається. Чому — не знаю. Говорилося-балакалося чимало, але все є так, як і було, і навіть із кожним роком усе гірше. Кричать, що треба заборонити завезення російських книжок, — а що тоді будемо читати? Адже всі українські видавництва за рік випускають літератури менше, ніж одне російське видавництво середньої руки. На превеликий жаль. Частина українськомовних книжок друкується просто в Росії.

— *Невже вивільнення простору на ринку готової продукції не сприятиме тому, що наші видавництва працюють?*

— Ринок — це не кількість споживачів, а кількість грошей. Скажімо, книжковий ринок Нідерландів, які за населенням десь у 2—3 рази менші, ніж Україна, у кілька разів місткіший. Бо люди там спроможні купувати. В Україні зараз така ситуація, що ті, хто хотіли б купити книжки, не завжди можуть це собі дозволити, навіть книжки, які потрібні для роботи. Адже спершу потрібно наповнити шлунок, а вже потім читати. Друга важлива річ — усе менше й менше читають. Від книжки від'їдає споживачів телевізор, Інтернет, кафеїня, дискотеки, клуби, мобільки...

— *Чи є якась чітка схема здійснення перекладу українських творів іноземними мовами?*

— Є. Спершу складається список літератури, виділяються кошти на переклад — і тоді розпочинається робота. Як правило, це робить держава, зацікавлена в популяризації своєї літератури за кордоном. Зараз у перекладацьких програмах задіяні не тільки країни високого достатку. На переклад творів своєї літератури й наукових творів почали вже працювати й бідніші держави. Свої перекладацькі програми реалізують словаки, чехи, мадяри, болгар, словенці, поляки. Маленька Словенія (там населення менше, ніж у Києві) підтримує в Україні переклади своєї літератури. Активно діє в Україні Польський інститут.

— *Чи може перекладач подати в Польський інститут свою заявку на переклад?*

— Із перекладачем ніхто справи не має. Заявку в Польський інститут подає видавництво, а вони вже розглядають: співпрацювати з ним чи ні. Інститут формує список книжок для перекладу, і за тим списком видавництво вибирає. Видавництво може запропонувати і власний переклад. Якщо інститут визнає, що його варто фінансувати, то профінансує. Інший шлях — шукати спонсора, який захоче вкласти гроші в цей переклад.

● Спілкувалася
Олександра ТКАЧ

«ЛИЛИК» — ЧИ «КАЖАН»

Далеко не всі слухні й новаторські ідеї в різних галузях знань і мистецтва спадають на ум представникам одного народу. З огляду на це певну кількість думок доводиться запозичувати. Допомогають у цьому перекладачі. У перекладацькій галузі є свої складнощі й здобутки. Про це ми й поговоримо з київським перекладачем Віктором РЯБЧУНОМ.

Довідка. Віктор Рябчун закінчив факультет іноземної філології Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Спеціальність — германіст. Працював у київських видавництвах “Дніпро” й “Тандем”, а також у низці медійних структур. Брав участь у перекладі книжки “Класики політичної думки”, переклав книжку німецького філософа Райнгольда Ципеліуса “Держава: історія ідей”. Зредагував переклади: “Класики політичної думки”, “Критика цинічного розуму” Петера Слотердайка, “Загублений” Ганса-Ульріха Трайхеля, “Філософія права” Густава Радбруха, а також книжки “Історія релігій” Лубського та ін., “Військова психологія” Василя Ягупова.

працездатності. Інших причин не бачу.

— *Як людина може увійти в перекладацьку сферу? Чи може сама вибрати певний твір, домовитися з іноземними власниками прав на нього, самостійно зробити переклад — і вже з готовим продуктом прийти до якогось із наших видавництв?*

— Може прийти з готовим продуктом, але домовляється про права тільки видавництво. Із перекладачем власники авторських прав на твір не матимуть справи. Вони співпрацюють тільки з юридичною особою. Хіба якщо перекладач — приватний підприємець. Але чи захочуть із ним мати до діла іноземні партнери — це велике питання.

— *Хто готує перекладачів?*

— Перекладачів готують факультети іноземних філологій різних вищих шкіл, або людина сама вивчає мови і робить переклади. Але підтвердити фаховий рівень може тільки виконана робота, і наявний диплом тут — не показник. Можна самотужки вивчити ту чи іншу мову й перекладати якісно. Окрім того, українці, що живуть за кордоном, теж беруться за переклади. Але в якій вищій школі чи на курсах іноземних мов людина б не вчилася, потрібна ще й наполеглива праця, постійне вдосконалення, бо інакше перекладачем не станеш.

— *Іван Франко однією з вимог до перекладу визначав досконале володіння мовою. Із Вашої особистої практики — чи можливо знати іноземну мову досконало, чи щоразу відкривається щось нове?*

— Нове з'являється в кожному новому тексті. Сказати, що досконало щось знаєш? Вважаю, щоб таке казати, треба мати сміливість. Адже нічого немає такого, чого не можна було б удосконалити. Досконало знає лише Бог, а людина завжди має що з'ясовувати. Для пізнання немає меж, тут є простір для кожного — будь-де і будь-коли. Але, звичайно, мову, з якої перекладаєш, треба знати.

не зрозуміє, хіба хто компетентний звірить з оригіналом. Якщо у творі є щось таке, що треба передати поіншому, то добросовісний перекладач відчує це й передасть. Відтворити якісь ментальні нюанси можна. Є така річ як примітки. Якщо в тексті не вдається, то це можна зробити в примітках або в додатках. Узяти, приміром, переклад Степана Масляка роману Ярослава Гашека “Пригоди бравого вояка Швейка”. Скільки там приміток? Багато. І вони аж ніяк не зайві, а лише допомагають. Уся ментальність передається там, у додатках або в примітках.

— *Який переклад можете визначити як еталонний, дуже вдалий?*

— Вищеназваний: “Пригоди бравого вояка Швейка” Ярослава Гашека у перекладі Степана Масляка.

— *Що можна сказати про переклади з української іноземними мовами?*

— Переклади з української на іноземну характеризуються однією фразою: там ще й кінч не валявся. Кілька книжок хтось переклав, та й усе. Франкфуртський книжковий ярмарок після Помаранчевої революції схильний котрийсь із наступних років оголосити роком України і запросити наших видавців. Чудово! Але ж нам ні з чим туди їхати! Можна привезти українські книжки, але ж української там майже ніхто не знає. Російської так само. Тож аби їхати на Франкфуртський книжковий ярмарок, треба мати якісні переклади німецькою, в крайньому разі — англійською. А їх немає. Аби виходити з українськими творами на міжнародний ринок, треба робити переклади. За нас це ніхто не зробить. Так, перекладали когось з наших у Канаді, Штатах. У Німеччині Любка Дереша переклали, й Андруховича кілька книжок. Але будь-яке видавництво на Заході буде друкувати твори українських письменників, лише коли з'ясує, що матиме з того